

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899.   Andra Kammaren.   N:o 38.

Torsdagen den 11 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda:

statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110 och 111; bevillningsutskottets betänkande n:o 33; samt särskilda utskottets memorial n:o 2.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, n:o 112, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.48 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Fredagen den 12 maj.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 dennes.

§ 2.

Svar å interpellation.

Ordet lemnades till chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson, som yttrade:

Enligt mig tillhandakommet meddelande har kammaren bifallit en af herr Wallis gjord begäran att till mig få framställa följande spörsmål:

- 1) Anser herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ett på sätt som i år skett tillkommet inköpsförslag lemna Kongl. Maj:t en tillfredsställande ledning vid beslutet om statens konstinköp? och
- 2) Ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder för att förslagen till statens konstinköp för framtiden måtte upprättas på ett såväl för staten som konsten mer än hittills betryggande sätt?

Vid besvarandet af dessa frågor beder jag att få erinra derom, att Kongl. Maj:t den 30 november 1893 utfärdat en, i svensk författningssamling införd stadga angående inlösen för statens räkning af lefvande svenska konstnärers arbeten. Enligt denna stadga skall förslag till inlösen uppgöras af en inköpsnämnd, och vissa föreskrifter äro gifna, huru vid förslagens upprättande skall tillgå. Bland dessa föreskrifter må nämnas, att arbetena böra antingen hembjudas till inlösen af staten eller ock vara utställda på en i Stockholm anordnad allmän konstutställning, till hvilken *samliga svenska konstnärer* genom annons i allmänna tidningarna inbjudits. Med anledning häraf meddelade ordföranden i nationalmusei nämnd, som tillika är ordförande i inköpsnämnden, genom en i Post- och inrikestidningar för den 7 februari detta år införd kungörelse, *dels* att förslag till inköp af lefvande svenska konstnärers arbeten komme att uppsättas den 8 april vid den af svenska konstnärernas förening anordnade allmänna konst-

utställning i Stockholm, till hvilken samtliga svenska konstnärer inbjudits, *dels ock* att svenska konstnärer, hvilka *icke* deltog i utställningen, egde att före den 1 april hembjuda och till nationalmuseum insända af dem utförda konstverk. Enligt underrättelse i Post- och inrikes tidningar för den 20 mars framflyttades tiden för hembud till den 15 april, och dagen för förslags upprättande bestämdes till den 24 april.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Vid inköpsnämndens sammanträde den 24 april, hvilken dag, den 10:de från nämnda utställnings början, var den sista då nämndens ordinarie sammanträde enligt § 3 i stadgarna finge hållas, beslöt nämnden att bland hembjudna eller på svenska konstnärernas förenings utställning exponerade arbeten föreslå till inlösen för statens räkning vissa konstverk till pris af sammanlagdt 12,100 kronor.

Inköpsnämnden synes alltså vid utförande af det åt densamma gifna uppdrag hafva iakttagit föreskrifterna i 1893 års stadga. Härmed torde interpellantens första fråga vara besvarad. Men jag bör kanske tillika lemna den upplysningen, att innan sammanträdet den 24 april afslutades, fastade ordföranden inköpsnämndens uppmärksamhet derpå att konstnärsförbundets utställning skulle taga sin början den 26 april, och nytt sammanträde utsattes till den 28 april, då nämnden skulle taga i öfvervägande, om något eller några af de på denna utställning exponerade konstföremål borde på nämndens underdåniga inköpsförslag uppföras. Vid nämndens sammanträde den 28 april företogs omröstning, huruvida ett visst, på konstnärsförbundets utställning befintligt konstverk skulle föreslås till inlösen, men omröstningen utföll med 6 nej mot 5 ja.

Beträffande interpellantens andra fråga får jag meddela, att i början af december 1898 föreslog akademien för de fria konsterna, att nationalmusei nämnd, svenska konstnärernas förening och konstnärsförbundet måtte hvardera utse tre personer att jemte tre af akademien valde bilda en komité med uppdrag att undersöka, huruvida nu gällande bestämmelser rörande inlösen för statens räkning af lefvande svenska konstnärers arbeten vore i behof af förändring. Denna inbjudning antogs af nationalmusei nämnd och af svenska konstnärernas förening, hvilka hvardera utsågo tre komiterade. Deremot antogs inbjudningen *icke* af konstnärsförbundet. Nämnda komité, som arbetar under ordförandeskap af herr f. d. statsrådet Wennerberg, lärer ännu ej hafva afslutat sina förhandlingar. — Den 13 december 1898 inkommo åtskilliga medlemmar af konstnärsförbundet till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att en komité måtte af Kongl. Maj:t tillsättas för att utarbета förslag till förändrade bestämmelser i afseende å dessa statsinköp. Denna framställning är remitterad till nationalmusei nämnd för afgifvande af underdånigt utlåtande. Fråga om förändring af föreskrifterna i 1893 års stadga har således redan väckts och skall naturligtvis blifva i behörig ordning behandlad.

Härefter anförde

Herr Wallis: Jag ber först på öfligt sätt få tacka herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet därför, att han

Svar å interpellation.
(Forts.)

vänligt velat svara på det spörsmål, som jag i min interpellation har framställt. Jag ber sedan att med några ord få belysa denna fråga och gör det så mycket hellre, som det synes mig, som om jag borde lemna ett slags ursäkt för mitt beteende att så här i sista timman af riksdagen komma och besvara Andra Kammaren med en frågas behandling, som ju icke har stått på dess dagordning. Det beror naturligtvis derpå, att jag för min del anser det vara en för hela den svenska konstens normala utveckling särdeles viktig fråga, och derjemte en fråga, som är särskildt betydelsefull för Riksdagen, som ju senast genom det förra årets beslut har lemnat en så pass stor summa som 15,000 kronor årligen att användas till inköp af lefvande svenska konstnärers konstverk. Att jag besvärat kammaren så sent, är uppenbarligen beroende derpå, att de förhållanden, som gifvit anledning till interpellationen, inträffat så nyligen. För att försöka lemna en öfersigt af frågans nuvarande ställning ber jag få omnämna några förhållanden, hvilka för alla dem, som intressera sig för den svenska konsten, torde vara kända, men möjligen icke bekanta för alla kammarens ledamöter. Det är alldeles uppenbart, att, om man på lämpligaste möjliga sätt vill inköpa, för statens räkning konstverk, det finnes olika metoder att härvid tillvägagå. En af dessa är att inköpa konstverk, som blifvit hembjudna till staten af konstnärerna sjelfva; en annan metod är att köpa på de stora konstutställningarna; en tredje kan tänkas vara att köpa under hand. Den sistnämnda metoden är en ganska besvärlig och praktiskt, med nuvarande organisation af inköpsnämnden, väl icke genomförbar metod. Enligt inköpsstadgans föreskrift är det de två föregående metoderna, som komma till användning. I första rummet ställes här den metoden att köpa på de stora konstutställningarna, och synes mig, att stadgans föreskrift i det hänseendet är särdeles lämplig. Ty alldeles uppenbart är, att, i fall man går till väga så, att man måste inköpa sådana tafflor, som blifvit hembjudna staten till inköp, man i sjelfva verket riskerar att icke få de bästa. Det är tydligt, att säljarne, d. v. s. konstnärerna, i så fall sjelfva uppsöka köparne, hvilket redan måste vara genant, och de utsätta sig dervid för obehaget att få sina anbud refuserade, således icke allenast icke få sina alster sålda, utan dessutom så att säga blifva brännmärkta såsom erbjudande en underhållig vara. Derfor är detta sätt att tillvägagå endast en nödfallsutväg, och i stället användes och bör med fördel användas den andra metoden, nämligen att staten som köpare inställer sig på de stora marknaderna, der konstnärerna utbjuda sina varor till salu icke allenast åt staten, utan åt alla, som vilja köpa. Få de der icke sälja åt staten, är olyckan icke så stor. De hafva derigenom icke på något sätt kommit i misskredit. Nu vet hela världen, att under senaste åren plägat årligen hållas två stora konstutställningar, detta beroende derpå, att konstnärerna äro fördelade i två stora grupper, hvilka grupper så att säga täfla med hvarandra. Den ena af dessa representeras af svenska konstnärernas förenings utställning, den andra af konstnärersförbundets. Faktum är, att svenska konstnärernas förening, som formelt inbjuder alla svenska konstnärer till att utställa på sin utställning, icke utställer tafflor af

andra artister än sådana, som representera den ena stora gruppen, alldenstund konstnärsförbundets medlemmar längesedan förklarar, att de endast utställa på sin egen utställning. Nu synes det alldeles uppenbart, att, i fall icke några hinder i stadgan förefunnes, bästa tillvägagångssättet för inköpsnämnden skulle vara att först pröfva det bästa på *båda* dessa utställningar och sedan taga i öfvervägande hvad som är skäl att inköpa. Då skulle statens och konstens intressen på det enklaste och bästa sätt tillgodoses. Så har nu i sjelfva verket icke tillgått vid detta års pröfning af utställda konstföremål, utan uteslutande den ena partens utställning har blifvit pröfvad, och först sedan nämnden väl bestämt sig för att anslå till inköp af derstädes utställda konstverk den största delen af den tillgängliga summan, har den granskat konstverk, utställda på den andra utställningen.

Af hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde synes framgå såsom hans åsigt, att dervidlag formella skäl icke blott förklara detta beteende, utan att de äfven tvungit dertill. Att så icke kan vara fallet, ber jag med några ord få visa, och jag har redan i motiveringen till min interpellation i det hänseendet sagt det viktigaste. Det är ju alldeles uppenbart, att denna stadga skulle fullständigt motverka sitt ändamål — nemligen att bereda största möjliga utsigt för staten att erhålla det bästa af årets konstproduktion — om icke icke möjlighet funnes att äfven på annat sätt, än det i år använda, förvärfva konstverk åt staten. En sådan möjlighet gifves i den af mig citerade 3 § i denna stadga. Och att en sådan möjlighet gifves, det är bevisadt af åtskilliga föregående fakta, som lemnat prejudikat på att denna 3 § på det sättet kan användas. Jag vill icke ingå i många detaljer i det hänseendet, utan endast omnämna de båda sista hithörande fakta. Det ena fallet inträffade förlidet år, då svenska konstnärernas förening icke utställde förrän i oktober, men konstnärsförbundet såsom vanligt redan i maj. Då nämnden sammankallades för att bese denna utställning och eventuellt göra inköp derstädes, beslöt densamma i direkt motsägelse mot första paragrafen i denna stadga, som af herr statsrådet citerades, med 7 röster mot 4 att inköpa en på konstnärsförbundet utställd tafla. Det är sant, att den dåvarande ordföranden i nämnden reserverade sig mot detta beslut såsom olagligt, men då saken sedermera hänsköts till Kongl. Maj:t, bekräftade han nämndens beslut, hvarigenom prejudikat erhöles på att man kunde så förfara och mera fritt och frisinnadt tolka den föreliggande stadgan. Alldeles nyligen har ock fattats ett liknande beslut. Vi hafva hört af herr statsrådet, att nämnden ungefär en vecka efter det sammanträde, vid hvilket den beslöt att använda 12,100 kronor af tillgängliga 15,000 kronor, hade ett nytt sammanträde, vid hvilket, sedan den granskat de på konstnärsförbundets utställning befintliga konstföremålen, företogs till behandling frågan, om något inköp der skulle ske.

Det är sant, att ett eller rättare sagdt två förslag, som i det hänseendet framställdes, blefvo kullvoterade. Men att det öfver hufvud taget kom till votering, visar tydligt, att nämndens medlemmar — äfven dess nuvarande ordförande har icke reserverat sig mot beslutet — anse sig oförhindrade att med tillämpning af stadgans 3 § till

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

staten inköpa konstföremål, som alldeles icke varit exponerade å en sådan konstutställning, som i 1 § omförmåles, der således ingalunda alla Sveriges konstnärer blifvit inbjudna till täflan.

Häraf framgår klart och tydligt, att man mycket väl kan förstå den uppfattning, som anser, att den nuvarande nämndens förfarande varit högst egendomligt. Det finnes, synes mig, blott ett sätt att förklara detsamma, nemligen, såsom jag gjort, genom att antaga, att nämnden med förutfattade meningar gått till beslutet att använda största delen af anslaget till förmån för den ena gruppen.

Utaf hvad jag nu sagt framgår, synes det mig, alldeles tydligt, att det är fullt befogadt detta af herr statsrådet omnämnda försök att förbättra nuvarande inköpsstadga. Men det synes mig icke endast vara i afseende på förändringar angående möjligheterna för inköp af konstverk, som detta är nödvändigt, utan ock i afseende på inköpsnämndens sammansättning.

Ifall man granskar sammansättningen af denna nämnd, finner man, att den för närvarande utgöres af 11 ledamöter, hvilka först och främst utgöras af nationalmusci inköpsnämnd och vidare af 3 personer, som denna med sig koopterat, samt dessutom af 3 personer, valda af konstakademien.

När man granskar sammansättningen, hvad personerna beträffar, framgår det tydligt, att dessa kunna uppdelas i kategorier: den ena utgöres af konstvänner till ett antal af 6, den andra af utöfvande konstnärer till ett antal af 5. Ser man efter, hvilka personer som utgöra den förra kategorien, finner man att det hufvudsakligen är äldre herrar, sådana som t. ex. förre statsrådet Wennerberg, förre kanslirådet Sander, envoyén Åkerman m. fl., hvilka allesamman tillhöra den kategori af konstvänner, som till följd af sin ålder med nödvändighet måste anses hafva en viss förkärlek för den ena af de täflande grupperna, nemligen den grupp, som representeras af svenska konstnärernas förening eller de s. k. akademisterna. Den andra, den moderna gruppen af konstnärer, har helt visst bland dem att påräkna en mycket ringa sympati. Granskar man åter den afdelningen af inköpsnämnden, som utgöres af utöfvande konstnärer, finner man der 5 stycken professorer, allesammans anställda vid konstakademien och sålunda uteslutande representanter för den ena konststrigtningen, nemligen den akademiska, då deremot den nya konststrigtningen, konstnärsförbundets, eller de så kallade opponenterna, i nämnden icke alls äro företrädda.

Med en sålunda sammansatt inköpsnämnd synes tydligen framgå, att de största utsigter måste förefinnas för att inköpen till staten måste bli ensidiga och därför icke kunna leda till bästa möjliga resultat. Det torde ock vara en allmänt erkänd sanning, att en mycket stor del af de mest representativa konstverk, som i Sverige på sista tiden åstadkommits, icke kommit nationalmuseet till godo, utan antingen hämnat hos enskilde, eller ock inköpts för något landsortsmuseum, t. ex. det i Göteborg.

Jag för min del har ingenting att anmärka emot att museerna i landsorten erhålla förträffliga konstverk, jag skulle tvärtom önska, att intresset för svensk konst i landsorten än mer ökades. Men det

är uppenbart, att om någonstädes en tillfredsställande representation af svensk konst borde finnas, så skulle detta vara i nationalmuseum, som mer än något annat inför utlandet måste vara representant för hvad svensk konst kan åstadkomma. Det är således äfven ifrån denna synpunkt i hög grad önskvärdt, att väsentliga reformer uti den nuvarande stadgan vidtagas, och vi hafva nu af herr statsrådet hört, att sådana äro påtänkta.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag vill dock anmärka mot den komité, som är tillsatt och nu håller på med att utarbета ett förslag i detta hänseende, att den synes mig innebära föga garanti för en rättvis lösning af frågan. Den består nemligen af inalles 9 personer, deraf 3 ur nationalmusei nämnd, 3 valda af konstakademien, och 3 af svenska konstnärernas förening, som man skulle kunna kalla konstakademiens appendix. Konstnärsförbundet deltagar icke i denna komité, dels därför att det redan afgifvit sin mening i detta hänseende i en särskild skrifvelse, dels därför att det ändock i denna komité, såsom den nu är sammansatt, skulle komma att utgöra en försvinnande minoritet. Under sådana förhållanden synes det nästan hopplöst att vänta sig en rättvis lösning af denna för den svenska konsten enligt min mening i hög grad viktiga fråga.

Det är nu emellertid, efter hvad vi hört från statsrådsbänken, så staldt, att denna fråga är under ompröfning, och med det förtroende till att rättvisa skall vederfaras båda de stridande parterna, som man kan hysa till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, torde man kunna hoppas, att frågan må vinna sin tillbörliga lösning.

Ty, mina herrar, det är ju en sak, som är allmänt bekant, att gamla konststrigtningar aflösas af nya, och likaledes är det allmänt bekant, att detta icke försiggår utan strid, och äfven här i Sverige har denna strid visat sig ganska bitter och i polemiken tagit sig starka uttryck.

För min del står jag i denna fråga fullkomligt neutral. Jag erkänner, att båda parterna ha lemnat de allra förnämsta bidrag till vår konsts senaste utveckling, men jag kan dock icke fördölja för mig, att, såsom under de senaste årtiondena förhållandena här gestaltat sig, utan allt tvifvel vederbörande myndigheter *icke* skipat rättvisa mellan de stridande parterna och dem emellan fördelat sol och vind såsom billigt hade varit.

Jag hoppas, att i det afseendet det nya arbetet på åstadkommande af tillfredsställande stadgar för inköp af konstverk till staten måtte leda till målet.

Vidare anfördes ej i detta ämne.

§ 3.

Föredrogs och godkändes statsutskottets memorial n:o 112, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
Malmfält af
kronan tillhörig
mark.

§ 4.

Till afgörande företogs härefter statsutskottets utlåtande n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark i Norrbottens län m. m.

I fråga härom anförde:

Herr Fredholm: Herr talman! I Riksdagens elfte timme har Kongl. Maj:t i år liksom i följande inkommit till Riksdagen med proposition angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark i Norrbottens län m. m.» Detta obetydliga »m. m.» är dock i den kongl. propositionen hufvudsak. »m. m.» betyder nemligen att åt en stor befolkning, sammanträngd på ett litet område, bereda första vilkoren för ett sundt samhällslif, nemligen hem och samfundsordning. Onekligt är detta ett allvarligt statsintresse. Och denna fråga bör således ur statens synpunkt vara förtjent af vida större beaktande än frågan om upplåtande af mark åt ett bolag. Gent emot bolaget står staten eller kronan endast såsom jordegare, men gent emot befolkningen står staten icke blott såsom jordegare, utan äfven såsom samhällsordningens upprätthållare. Men den mindre frågan har dock gjorts till hufvudsak, och den senare eller den större frågan kommit med, om jag så får uttrycka mig, på snålskjuts, och detta icke blott i rubriken till den kongl. propositionen, utan också med afseende på det sätt, hvarpå denna fråga blifvit behandlad under den tid, då den varit föremål för myndigheternas handläggning.

Redan för fyra år sedan ingick Gellivare-bolaget till Kongl. Maj:t med begäran att åt sig få på 50 år upplåten en areal af 1,390 hektar af kronans mark. Denna areal jemte hvad bolaget förut egde, eller 480 hektar, göra tillsammans 1,873 hektar eller omkring 3,750 tunnland. En så stor areal ansåg bolaget *de* nödvändig för att kunna bedrifva grufdrift vid Gellivare Malmfält. Det var emellertid icke blott ur grufdriftens synpunkt, utan äfven från arbetarepersonalens och den allmänna ordningens synpunkt, som bolaget motiverade sin anhållan att få denna mark åt sig upplåten. Om något berättigande kan anses föreligga för bolagets begäran att få mark åt sig upplåten, så skulle väl detta bestå deri, att bolaget behöfde nödigt utrymme för att idka grufdrift, men deremot synes mig icke upprätthållandet af samhällsordningen vara ett för bolaget tillständigt motiv att få mark åt sig från kronan upplåten och knappast det att på sådan mark uppföra arbetarebostäder.

De bedröfliga bostadsförhållanden, som för bolagets arbetare voro rådande, föranledde emellertid Konungens befallningshafvande att år 1895 föranstalta om uppgörandet af en plan för ett bostadesamhälle, som skulle vara frigjort från bolagets herravälde. Denna åtgärd föranledde återigen arbetarne att inkomma till Kongl. Maj:t med begäran om att få åt sig upplåten den planlagda arealen för att der åt sig bygga bostäder på de vilkor Kongl. Maj:t kunde bestämma, och att der tillika få införda för städerna gällande ordnings- bygnads-

brand- och helsovårdsstadgar. Att något som helst afseende skulle fästas vid denna arbetarnes begäran, bestreds af bolaget. Och de myndigheter, som yttrade sig öfver såväl bolagets som arbetarnes framställning, hemstälde likaledes, att Kongl. Maj:t icke skulle fästa afseende vid hvad »åtskilliga arbetare» deruppe hade anhållit om. I sådant hänseende skilde sig Konungens befallningshafvande från öfriga myndigheter, att han förordade en annan plats än den först föreslagna för arbetarne att bygga sina bostäder på.

*Angående
upplåtande
åt aktiebola-
get Gellivare
Malmfält af
kronan till-
hörig mark.*
(Forts.)

Det var efter en sådan utredning som Kongl. Maj:t förra året inkom till Riksdagen med sin proposition i ämnet, och vid denna riksdag erhöll frågan egentligen sin första granskning. Någon verklig sakutredning kan nemligen icke spåras uti de af mig nyss antydda myndigheternas utlåtanden; och man kan knappast begära, att de skulle kunna hafva lemnat en sådan, ty dessa myndigheter hafva icke haft tillfälle eller åtminstone icke begagnat tillfället, om det erbjudit sig, att låta en sakkunnig man undersöka, huruvida bolagets anspråk vore befogade eller icke. Emellertid blef, såsom alla torde erinra sig, den kongl. propositionen underkastad skarp kritik i begge kamrarna, af hvilka den första visserligen godkände den kongl. propositionen, men dock endast med 36 röster mot 34. Deremot föll förslaget i Andra Kammaren, som omfattade reservanternas inom statsutskottet mening. Dessa reservanter, som utgjorde halfva statsutskottet, framhöllo mycket bestämdt, att frågan hittills icke varit underkastad den fullständiga utredning, som ärendets vikt kräfde, synnerligast med hänsyn till frågans betydelse för framtida förhållanden af likartad beskaffenhet. Dessa reservanternas uttalande utgjorde motiveringen för Andra Kammarrens beslut. Hvarför i detta sammanhang kan såsom anmärkningsvärdt framhållas, att, när frågan sedermera upptogs till förnyad behandling af Kongl. Maj:t och myndigheterna, dessa fäste sig endast vid hvad statsutskottet sagt och hvilket utgjorde motiveringen för Första Kammarrens beslut, men underlåto att taga hänsyn till hvad statsutskottets reservanter sagt, hvilket utgjorde motiveringen för Andra Kammarrens beslut.

Frågan har nu återigen framkommit, och bolaget har steg för steg minskat sina anspråk på mark samt slutligen stannat vid att åtnöja sig med omkring 620 hektar i stället för de ursprungligen begärda 1,390 hektar. Men denna mindre areal anser sig bolaget oundgängligen behöfva för grufdriftens ordnande, och skälet dertill skulle vara, att denna areal erfordras för uppförande af verkstäder, arbetarbostäder samt för transportvägar och kraftledningar. Enligt min mening, är dock äfven den mindre nu begärda arealen mycket rikligt tilltagen. Om man nemligen tänker sig, att den areal, som det nu är fråga om att till bolaget upplåta, är ungefär lika stor som sammanlagt hela Norrmalm och Östermalm här i staden, kan man väl förstå, att inom en sådan areal fås utrymme för många fler verkstäder och bostäder för arbetare än hvad bolaget kan behöfva. Och hvad transportvägarne och kraftledningarna beträffar, är det visserligen sant, att dylika vägar och ledningar taga betydligt stora längdsträckor i anspråk, men det är alldeles icke nödvändigt, att man för deras framförande behöfver disponera den mellanliggande marken. I mel-

Angående
upplåtande
åt aktiebola-
get Gellivare-
Malmfält af
kronan till-
hörig mark.

(Forts.)

lersta Sverige veta vi, huru kraftledningar der kunna dragas fram öfver många olika egoområden, utan att för den skull behöfver disponeras mer areal, än den som behöfves för sjelfva ledningen. Således synes det mig vara uppenbart, att det begärda området är alldeles för stort. Och detta har Kongl. Maj:t sjelf medgifvit, åtminstone indirekt, då bland vilkoren för arrenderätten äfven finnes upptagen en punkt, som säger: »att, från arrenderätten kan nu eller framtiden undantagas sådan del af området, som för bolaget icke är oundgängligen behöflig.» Detta förutsätter, att Kongl. Maj:t anser, att det finnes en del af området i fråga, som icke är för bolaget behöflig. Af allt detta synes det mig klart, att området är för stort.

Nu har såsom skäl, hvarför det vore önskvärdt att åt bolaget upplåta ett större område, än som är behöfligt, anförts, att man måste taga hänsyn till den utveckling, som bolagets verksamhet uti framtiden kunde få. I det hänseendet är, för det första, bolagets framtid någonting ganska ovisst, och för det andra lär der icke möta hinder för staten att i framtiden kunna tillmötesgå bolagets anspråk på ökad areal, om sådan skulle visa sig för bolaget behöflig. I ovisshet om de kraf, som i framtiden kunna ställas på staten, synes det mig verkligen vara ett underligt sätt att gå till väga att först åt bolaget upplåta mark, som icke kan sägas vara för bolaget alldeles nödvändig och sedan återtaga en del af samma mark, när den för annat ändamål visar sig blifva behöflig. Vore det då icke bättre att icke upplåta åt bolaget mer mark, än det verkligen har behof af, och bibehålla friheten att disponera öfver återstoden, för det fall att en annan verksamhet, som skulle visa sig hafva lika stort anspråk på statens bistånd som bolagets, möjligen i framtiden skulle uppstå.

Beträffande de vilkor, som Kongl. Maj:t uppställt för att åt bolaget öfverlemna arrenderätten till detta stora område, äro de att börja med icke mindre än 13. Fastän så många har jag likväl bland dem saknat en punkt, som synes mig vara af stor vikt, nemligen huru förfaras skall, om tvist uppstår rörande den rätta tolkningen af arrendekontraktet. I det kontrakt, som norska staten afslutat med samma bolag, finnes uttrycklig bestämmelse derom, att tvist rörande detta kontrakts tolkning skall afgöras af Konungen. Genom detta stadgande har norska staten åt sig bevarat sin öfverhöghetsrätt gent emot bolaget.

Till jämförelse med af Kongl. Maj:t i öfrigt uppställda vilkor torde det kanske intressera dem af herrarne, som äro förtrogna med den kongl. propositionen, att få någon kännedom om de vilkor, som den norska staten uppställt i sitt kontrakt med samma bolag. Den norska staten har förbehållit sig, att alla byggnader och anläggningar, som bolaget vill utföra, dessförinnan skola granskas af departementet för de offentliga arbetena; vidare har staten förbehållit sig att när som helst få inlösa bolagets byggnader och anläggningar antingen för kostnadspriset eller efter värdering, allt efter som det för staten faller sig fördelaktigast. Utan Konungens tillstånd får bolaget ej sälja eller pantsätta de på statens eller dess eget område befintliga anläggningar. Har verksamheten upphört för fem år, kan staten fordra, att bolaget afrödjer marken, och gör det icke detta inom de

två nästföljande åren, tillfaller allt hvad derå finnes staten utan godtgörelse. Utan godtgörelse skall bolaget också afstå från den hyrda eller egda mark, som kan behövas för militära ändamål. All verksamhet på af staten förhyrd mark skall vara underkastad offentlig kontroll, och utgifterna härför kan Konungen ålägga bolaget att betala. Man finner härför, med hvilken stor omsorg norska staten ansett nödigt att i sin hand lägga bestämmanderätten öfver bolagets verksamhet.

*Angående
upplåtande
af aktiebolaget
Gellivare
Malmfält af
kronan tillhörig mark.*
(Forts.)

Hvad nu den andra delen af frågan beträffar, eller upplåtelse af byggnadsplats åt Malmbergets befolkning, så är det ju en tvingande nödvändighet, att något i det hänseendet nu åtgöres. För min del kan jag dock icke finna, att de af Kongl. Maj:t för sådan upplåtelse uppställda villkoren äro tillfredsställande. Det är sant, att de äro bättre än förra årets, då Kongl. Maj:t, utan hänsyn till omkostnaderna för byggnadsplatsens ordnande, grymt nog anlog hela köpeskillingen för de sålda platserna till inköp af skog för statens räkning. Nu har Kongl. Maj:t åtminstone föreslagit, att dessa köpeskillingar få stanna kvar på platsen för att användas till ordnande af densamma. Tager man likväl i betraktande, att de personer, som der skola bygga, utgöras af en arbetarebefolkning, som icke har några andra tillgångar än sin arbetslön, huru kan man då begära, att denna befolkning skall kunna uppfylla de villkor, som Kongl. Maj:t i öfrigt har föreskrifvit, nemligen att köpande skola betala $\frac{1}{5}$ af köpeskillingen genast de få tomten, att de derefter inom två år skola hafva påbörjat uppförande af hus å densamma samt att byggnaderna skola vara fullbordade inom fem år, äfvensom att de inom samma tid skola erlægga hela köpeskillingen, vid äfventyr att de eljest gå miste om den del deraf de redan erlagt? Jemför man dessa villkor med bestämmelserna angående upplåtande af kronolägenheter, så är att märka, att i fråga om dessa sistnämnda stadgas, att köpeskillingen skall betalas med $\frac{1}{10}$ under hvarterdera af påföljande 10 år, och icke heller talas der om att nybyggaren skall förlora hvad han redan erlagt, så vida han icke på bestämd tid kan fullgöra liqviden.

Nog torde det vara mycket ovisst, om man på det föreslagna sättet skall kunna realisera det önskemål, som jag föreställer mig föresväfva oss, nemligen att kolonisera Norrland, ty skall detta ske uteslutande med anlitande af de tillgångar, som arbetarne sjelfva ega, så är det enligt mitt förmenande ett olösligt problem. Det är icke obilligt begärdt, att nu, när för första gången på detta århundrade öppnar sig en utsigt att realisera hvad man hela tiden drömt, talat och skrifvit om, nemligen »att inom Sveriges gräns eröfra Finland åter», staten visar sig villig att äfven i ekonomiskt afseende befrämja ett sådant företag. Så mycket mer kan man vara befogad att framställa ett sådant anspråk, som staten icke drager i betänkande att befrämja, äfven ekonomiskt, förmögenhetsintressen, såsom kapitalistföretag, eller medgifver att 3:dje klass passagerare betala icke endast kostnaderna för sin egen befordran på jernväg, utan äfven bidraga till omkostnaderna för befordrande af 1:sta klass passagerare. Det synes mig — säger jag — som om staten under sådana förhållanden borde ekonomiskt understödja så många som

Angående
upplåtande
åt aktiebola-
get Gellivare
Malmfält af
kronan till-
hörig mark.

(Forts.)

möjligt af landets arbetarebefolkning att blifva i tillfälle att skaffa sig egna bostäder — men visserligen icke på det sättet, att staten skulle *skänka* bort någonting, utan endast så att staten icke uppstälde andra vilkor än sådana, som det vore möjligt för arbetare att kunna fullgöra.

Af det sagda vill jag icke hemta någon anledning att motarbeta antagandet af Kongl. Maj:ts förslag i denna del, ty det är ytterst trängande, att någonting genast blir åtgjordt i saken. De af mig anförda betänkligheterna kunna tagas i betraktande nästa år. I alla händelser synes det mig visst, att man, för att kunna realisera tanken på åstadkommande af arbetaresamhällen i Norrland, i framtiden får tillgripa åtskilliga andra medel än dem, som nu blifvit föreslagna.

Den föreliggande frågan har, på sätt jag sökt tydliggöra, två sidor: den ena rör utarrendering af kronomark åt bolaget, hvilket är en fråga för sig, och den andra beredandet af lämpliga bostäder åt befolkningen, hvilket är en helt och hållet annan fråga. Dessa båda frågor stå icke i något ouplösligt samband med hvarandra, utan den ena kan lösas fullkomligt oberoende af den andra och med hänsyn allenast till dess egen natur. Men det är dem emellan den skilnaden, att frågan om upplåtelse af mark åt bolaget icke är brådskande. Bolaget har visserligen laborerat i fyra år för att få sig tilldelad den mark, som det ansett sig behöfva, men det har derom icke varit mera angeläget, än att det, då det icke fått allt hvad det begärt, afstått från att mottaga någonting alls. För bolaget är det nog ingen fara att vänta ännu ett år. Det har ju sitt utmål å 483 hektar och för öfrigt torde det ej möta svårighet för bolaget att för ett år kunna få disponera så mycken mark som skulle vara behöflig för uppförandet af en eller annan byggnad om sådant skulle visa sig vara en ren nödvändighet.

Af största vikt är det deremot, att frågan om befolkningens bostadsförhållanden nu blir löst om den också icke kan blifva det fullständigt. Då jag således icke kan finna annat, än att det är med statens fördel förenligt och att det icke kan vara till förfång för bolaget, att frågan om upplåtelse af mark åt bolaget får anstå till ett annat år, men deremot anser det vara af stor vikt, att frågan om bildande af bostadssamhällen blir afgjord så fort som möjligt, tillåter jag mig, herr talman, att göra det yrkande, att kammaren måtte besluta, att, med utelemnande af den del i utlåtandets kläm, som står emellan det första kursiverade dels och det derpå följande kursiverade dels, eller hvad som rör *arrendeområdet*, godkänna hvad statsutskottet i öfrigt föreslagit.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet grefve Wachtmeister: Herr talman! Mina herrar! Den siste talaren uttalade såsom sin åsigt, att, om det också vore synnerligen angeläget, att frågan om upplåtelse af mark åt arbetarne borde lösas så fort som möjligt, det dock skulle kunna anstå med afgörandet af frågan om arrendeupplåtelse af mark till bolaget. Jag tror verkligen, att den sista frågans snara lösande är lika viktigt som den förras. Herrarne måste nemligen komma i håg, att om också staten ställer det så, att

arbetarne kunna få köpa mark för att sjelfva bygga, dermed allt icke är gjordt. Dessa arbetare föra en tillvaro under knappa vilkor, och långt ifrån alla af dem äro så situerade, att de kunna köpa mark för att derpå bygga egna hus, utan, framdeles som hittills, nödgas helt vist en stor del af dessa arbetare bo på mark, som icke är deras egen. Nu är det så, att arbetarne måst bygga på kronans mark. Detta har, ehuru det fått passera, skett vid sidan af lagen, och på detta sätt har den bedröfliga kåkstaden uppstått. Får bolaget icke arrendera mark, kommer det nuvarande tillståndet att fortfara. Kåkstaden är till en stor del belägen på den mark, som bolaget skulle förvärfva, så att allt elände, som nu är rådande, skulle komma att fortfarande kvarstå, om arrendeupplåtelsen ej kommer till stånd. Jag tror därför, att det är af synnerlig vikt, att äfven frågan om upplåtelse till bolaget af mark på arrende nu blir afgjord.

De anmärkningar, som herr Fredholm framställde mot den kongl. propositionen i denna del, voro egentligen två. Den hufvudsakliga anmärkningen var, att det område, som nu ifrågasatts att upplåtas till bolaget, vore för stort tilltaget. Det är således samma anmärkning, som rigtades emot fjorårets förslag. I fjor föreslog Kongl. Maj:t, att på arrende skulle till bolaget upplåtas ett område af 1,370 hektar; nu är det fråga endast om ungefär 619 hektar. Det är klart, att det måste vara ytterligt svårt att alldeles exakt uppgifva, huru stort det minsta område är, som bolaget nödvändigtvis behöfver. Bolagets utmål äro, efter hvad jag vill minnas, 133 stycken, hvilka ligga spridda på olika ställen, och det är tydligt, att det måste vara af stor vikt för bolaget att disponera öfver mellanliggande områden. Herr Fredholm hade uträknat, att det område, som nu ifrågasatts att upplåtas till bolaget, vore lika stort som Norrmalm och Östermalm tillsammans. Jag tror, att man genom en sådan jämförelse får en ganska oriktig föreställning om saken, ty man bör ihågkomma, att ifrågavarande område ligger på ett berg, att somliga delar deraf, som äro belägna på branta sluttningar, äro mycket svårtillgängliga, samt att marken är så kuperad som möjligt, så att det är långt ifrån, att hela området kan ifrågakomma att bebyggas.

Att Kongl. Maj:t gjort det förbehåll, som herr Fredholm citerade, nemligen att, om det nu eller framdeles skulle visa sig angeläget, att någon sådan del af området, som för bolaget icke vore oundgängligen behöflig, från bolagets arrenderätt undantoges, bolaget skulle vara skyldigt underkasta sig Kongl. Maj:ts bestämmande härutinnan, — detta innebär ju icke, att Kongl. Maj:t skulle anse det nu till upplåtande ifrågasatta området vara obehöfligt för bolaget, utan det är endast en säkerhetsåtgärd, som är påkallad deraf, att det kan finnas nödigt, att för något annat nu icke känt behof kronan kommer i besittning af en del af denna mark. Skulle härigenom allt för stor inkräkning ske på det område bolaget behöfver, finnes ju möjlighet att bereda bolaget ersättning på annat håll. Jag tror således, att det kan sägas, att det område, som är i fråga, icke är större än som verkligen är af behovvet påkalladt. Och i alla händelser är allt svårt att säga, huruvida någon del och i så fall hvilken borde utgå.

*Angående
upplåtande
åt aktiebola-
get Gellivare
Malmfält af
kronan till-
hörig mark.*

(Forts.)

Angående
upplåtande
åt aktiebola-
get Gellivare
Malmfält af
kronan till-
hörig mark.

Herr Fredholm nämnde vidare, att det kunde behövas bestämmelser angående rätta tolkningen af det kontrakt, som skulle upprättas emellan Kongl. Maj:t och bolaget. Jag tror dock ej, att detta kontrakt skall blifva svårare, än att man bör kunna i detta fall lik- som i andra med trygghet öfverlemnna åt domstolarne afgörandet af de tvister, som kunna uppkomma.

(Forts.)

Jag ber att till sist få återkomma dertill, att jag sålunda håller före, att lösningen af frågan om upplåtande af mark till bolaget är af synnerligen stor vigt, och att ett uppskof skulle medföra ganska stora olägenheter.

Herr Fredholm: Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde såsom motiv, hvarför man skulle öfverlemnna nu ifrågavarande mark åt bolaget, att kåkstaden eljest fortfarande skulle komma att ega bestånd i det skick, hvori den nu befinner sig. Det vore nemligen icke antagligt, att arbetarne skulle kunna uppfylla de af Kongl. Maj:t föreskrifna villkoren för erhållandet af egen boplatz. Ja, detta är visserligen sant, men icke lärer väl kåkstaden försvinna, därför att bolaget får marken åt sig upplåten. Men enligt de bestämmelser, som i den kongl. propositionen äro föreslagna, skulle de, som nu äro innehafvare af dessa kåkar och hvilka hittills icke betalat något för byggnadsplatsen på kronans mark, — de skulle deremot, sedan bolaget fått området åt sig på arrende upplåtet, till bolaget betala platshyra i förhållande till det utrymme, tomten upptager och hvad bolaget erlägger i arrendeavgift. De komme således i en sämre ställning än den, hvori de för närvarande befinna sig. Jag kan ej tro, att det för dem kan vara till någon fördel, att bolaget upptager hyra för tomterna, i synnerhet som de dertill skulle blifva utsatta för åtskilliga bestämmelser om inhysta personer och skyldighet att afflytta och så vidare. Kåkstaden är för bolaget icke behöflig, då bolaget har tillfälle att upprätta bostäder på andra ställen.

I detta sammanhang vill jag framhålla såsom en omständighet af största vigt i mina ögon, att man för ordningens skull bör eftersträfvat att sammanföra befolkningen i ett municipalsamhälle. Får man sätta tro till de förskräckliga historierna om den osedlighet, som skall vara rådande vid Malmberget, är det af yttersta vigt att söka råda bot därför, och detta torde icke kunna ske på bättre sätt än genom att sammanföra befolkningen till ett municipalsamhälle, der myndigheterna hafva tillfälle att utöfva kontroll och polis- uppsigt. Vinner man icke detta mål med det föreslagna municipal- samhället, så har man icke vunnit någonting.

Nu sade herr statsrådet, att det vore behöfligt för bolaget att få marken upplåten, därför att det har 133 utmål, som ligga på det ansökta området. Ja, kommerskollegium har äfven anført detta, men om man ser närmare på kartan, finner man, att större delen af dessa utmål äro belägna på norra sluttningen af berget, och derom är det nu icke fråga. Detta motiv kunde möjligen med fördel anföras 1895, men nu har det icke någon giltighet.

Vidare yttrade herr statsrådet, att det icke vore någon fara i att

på det föreslagna sättet upplåta mark åt bolaget, ty det funnes ju alltid utväg att deraf taga igen hvad som i framtiden visade sig behöfligt för staten. Man kunde därför upplåta ett stort område åt bolaget och borde göra detta, därför att man icke vet hvilken utveckling bolaget kan få. Då man rör sig på ett så ovisst område som framtiden, synes det mig, att man borde tillmäta statens intressen lika rikt som bolagets, och man kan ju icke veta hvilka statens intressen i framtiden kunna åsidosättas genom att kronan nu afhänder sig marken. Detta synas mig vara skäl nog för att man borde låta staten åtminstone tills vidare behålla hvad bolaget nu icke behöfver.

Herr statsrådet nämnde också, att om det skulle komma i fråga, att staten återtog en del af hvad som upplåtits, staten ju kunde bereda bolaget ersättning för den förlorade marken på annat håll. Ja! eller kanske på annat sätt, t. ex. genom kontant betalning för hvad bolaget ansett sig hafva förlorat i vinst. Bolaget är temligen anspråksfullt, det kommer icke till Kongl. Maj:t med en anhållan, utan gör en *hemställan* likasom ett utskott i Riksdagen. Bolaget *beslutar* att minska förut framställda anspråk, men vidhåller i öfrigt hvad det förut yrkat, och så vidare hela vägen igenom. Det vore därför icke underligt, om bolaget i framtiden skulle tycka sig kunna göra anspråk på att få ersättning för hvad kronan då kunde behöfva af det som kronan nu godhetsfullt upplåter åt bolaget. Ett sådant tillvägagående är för öfrigt ingen nyhet. Kronan har därför varit utsatt förr i tiden. Kronan skänkte med gifmild hand bort mark för att uppmuntra industri och näringar, och sedan har staten vid behof fått återköpa samma mark. Så har i flera fall förhållandet varit med rekognitionsskogarne, hvarom domänsstyrelsens berättelser vidare förmåla.

Herr Persson i Stallerhult: Talaren på stockholmsbänken ytttrade, att i den föreliggande frågan icke de erinringar och rättelser iakttagits, som af förra årets reservanter framställdes. Jag ber att få svara, att i år alla äro iakttagna med undantag af en, angående tiden för arrendeupplåtelse. Då så skett och inom utskottet sådan enighet vunnits, att ingen af dess medlemmar anmält sin reservation, utvisar detta, att de äfven i nämnda hänseende äro tillfredsställda, och tror jag därför, att ingenting vidare kan mot denna sak med fog anmärkas.

Vidare klandrade samme talare de grunder, som blifvit föreslagna för inköp af tomter. Men det är ordagrant samma vilkor, som stipulerats vid upplåtelse af tomter på hundratals tunnland vid ofantligt många jernvägsstationer i landet. Gifvet är, att statsutskottet icke kunde föreslå andra vilkor än sådana, som i liknande fall förut blifvit af Riksdagen godkända.

Nu yrkar samme talare afslag på arrende frågan och bifall till tomtfrågan. Jag tror, att det vore ett ganska betänkligt steg, om kammaren bifölle detta yrkande. Hvad skulle då komma att hända? Jo, det är alldeles säkert, att, för den händelse bolaget icke får rätt att arrendera detta område, der det har för afsigt att uppföra och kanske redan uppfört stora arbetarebostäder, bolaget kommer att

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
Malmfält af
kronan tillhörig mark.*
(Forts.)

Angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

kasta sig öfver och köpa en stor del af dessa tomter, som äro afsedda för arbetarne, och konkurrera med dem. Detta tror jag ej vore helsosamt. Det bästa är utan tvifvel att låta bolaget få den ifrågasatta arrenderätten, och arbetarne få konkurrera inbördes om inköp af tomter på det område, som är afsedt för dem. Jag tror alltså, att det ej är förenadt med minsta risk, om kammaren bifaller statsutskottets förslag. För öfrigt skall hvar och en, som med noggrannhet studerar den karta, som bifogats den kongl. propositionen, i fråga om det till utarrendering ifrågasatta området finna, att det utgöres af småbitar mellan bolagets redan erhållna utmål, som icke kunna vara af värde för någon annan än bolaget.

Jag anser således ingen omständighet förefinnas, som bör afskräcka från ett bifall till utskottets förslag, till hvilket jag därför, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr *Boström* instämde häruti.

Herr *Husberg*: Till hvad herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet samt herr *Carl Persson* anfört till förmån för utskottets förslag ber jag att få lägga några ord.

Herr *Fredholm* yrkade nyss, såsom vi hörd, afslag å arrende-frågan, men bifall till Kongl. Maj:ts proposition, i hvad den afser stadsplanen och det nya stadssamhällets tillkomst; och han förmenade, att de båda frågorna vore så fullständigt skilda från hvarandra, att den ena icke alls berodde af den andra, utan hvardera kunde för sig särskildt afgöras. Jag skall då specielt i fråga om sammanhanget mellan de båda hufvuddelarna af den kongl. propositionen be att få framhålla en synpunkt, hvilken, så vidt jag hört, icke under diskussionen förut gjorts gällande. Jag tror för min del, att sammanhanget mellan de båda frågorna är större, än herr *Fredholm* tycktes förut-sätta, och det af ett alldeles särskildt skäl. Det finnes nemligen på det område, som det är fråga om att upplåta till det blifvande stads-samhället, en del inmutningar, hvilka numera alla egas af bolaget. Dessa äro belägna så, att om man tänker sig deras eventuella utmål — ty sådana äro ännu icke utlagda — dessa måste antagas komma att lädera och upptaga väsentliga delar af det nya stadsplanområdet; och de äro belägna på sådana ställen, att så länge de stå kvar, myndigheterna verkligen blifva förhindrade att upplåta de kanske mest begärliga och för bebyggande inom det tilltänkta stadssamhället mest lämpliga tomter. Det har fördenskull varit ett önskemål för Konungens befallningshafvande, likasom för myndigheterna i öfrigt, under det senaste året att söka så vidt möjligt frigöra detta stadsplanområde från der befintliga inmutningar. Såsom herrarne se af den kongl. propositionen, har bolaget efter förnyade framställningar slutligen definitivt förklarar sig afstå från alla dessa inmutningar, hvilkas inmutningspunkter äro belägna inom det tilltänkta stadsplanområdet, och förklarar sig med afseende på sådana inmutningar, der inmutningspunkten ligger utom den nya stadsplanen, för framtiden afstå från hvarje anspråk att få utmål indraget på stadsplanen. Stadsplanen skulle enligt detta förklarande fullkomligt frigöras från dessa inmut-

ningar. Nu är det uppenbart, att icke hade bolaget gjort sådana erbjudanden i afseende på sina inmutningar under andra förutsättningar, än att det skulle få sitt rättsförhållande till Kongl. Maj:t ordnad på samma gång. Skulle nu frågan om stadsplanen bifallas, men bolaget ej få sitt rättsförhållande till kronan regleradt, tror jag ej, att någon myndighet eller den som hade att tillämpa ett eventuellt beslut kunde betrakta dessa inmutningar såsom icke existerande, utan då låge de kvar på stadsplanområdet och hindrade stadsplanens så högeligen nödvändiga reglering och det nya stadssamhällets tillkomst.

Af detta och öfriga anförda skäl yrkar jag, herr talman, bifall till statsutskottets förslag.

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
Malmfält af
kronan tillhörig mark.*
(Forts.)

Herr Fredholm: Jag måste upprigtigt tillstå, att jag icke skänkt den af den siste talaren berörda omständigheten all den uppmärksamhet, som jag nu finner den vara förtjent af. Jag medger, att man genom att icke antaga utskottets förslag i dess helhet riskerar att få hela stadsplaneförslaget förderfvadt. Och det skulle ju gent emot denna fara icke kunna vara förenadt med någon synnerlig olägenhet för stadssamhället att antaga den kongl. propositionen, när bland villkoren för arrenderätten äfven finnes det, att kronan af det upplåtna området kan återtaga hvad kronan kan anse för annat ändamål behöfligt. Detta villkor kan för det tilltänkta stadssamhället få en stor betydelse derigenom, att det möjliggör en utvidgning af det samma genom att dertill lägga den mark, som ligger vester om stadsplanen och söder om jernvägen, ett område som i den första planen var intaget i statsområdet, men som sedermera derifrån uteslöts, emedan hela planen flyttades mera åt öster. Det vore enligt min mening önskvärdt, om man kunde få denna del återvunnen från bolaget till staden, och jag föreställer mig att ett antagande af utskottets förslag icke bör, i betraktande af förenämnda villkor, utgöra hinder därför, då det ju icke är omöjligt att till nästa Riksdag komma in med en motion derom. Men äfven om man icke skulle vinna detta önskemål, är olägenheten deraf mycket mindre, än om bolaget skulle behålla sina inmutningar på stadsområdet.

Medan jag har ordet skall jag be att få bemöta en talare, som framhöll, att bolaget skulle kunna köpa tomter af arbetarne och på så sätt blifva egare af staden. En sådan spekulation har Kongl. Maj:t emellertid sökt förebygga derigenom, att ingen får köpa mer än en tomt. Detta villkor synes mig dock icke vara tillräckligt tryggande. Det borde enligt min mening derjemte hafva stipulerats, att hvar och en, som får köpa tomt, skall, om han inom viss tid vill sälja den, först hembjuda den åt kronan. Derigenom hade allt tomtjobberi förhindrats, och det finnes ej blott stora, utan äfven små tomtjobbare, och försigtigtvis bör man likaväl afhålla de små som de stora från försöket att spekulera i tomter.

I det kinkiga läge, hvori jag nu befinner mig, då jag inser att den uppgjorda stadsplanen kan blifva alldeles förstörd, om ej utskottets förslag antages i dess helhet, skall jag, herr talman, taga tillbaka det yrkande jag förut framställt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, biföll kammarens utskottets hemställan.

§ 5.

Angående försäljning till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 96, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark i Juckasjärvi socken i Norrbottens län m. m. jemte i ämnet väckta motioner.

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver finansärenden den 14 april innevarande år hade Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten proposition, n:o 85, föreslagit Riksdagen att bland annat medgifva,

att af den vid afvittringen i Juckasjärvi socken till kronopark afsatta mark finge under vissa i den kongl. propositionen närmare angifna vilkor till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för en köpeskilling af tio tusen kronor under eganderätt upplåtas det i bolagets skrift af den 19 november 1898 angifna samt å den vid samma skrift fogade afvittringskarta med gula gränslinier utmärkta och med litt. A betecknade område, med undantag af den mark, som kunde finnas erforderlig för statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen äfvensom för anläggning af allmän väg.

I sammanhang med denna framställning hade utskottet till behandling förehafvt två inom Andra Kammaren väckta motioner nemligen motionen n:o 251 af herr *T. Zetterstrand*, som hemställt, att, med bifall i öfrigt till hvad Kongl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit, högst 150 hektar af ofvan omförmälda, med litt. A betecknade område måtte till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag under eganderätt upplåtas, hvaremot återstoden af sagda egofigur måtte jemte områdena litt. X och X¹ till enskilde afyttras, äfvensom att köpeskillingen för berörda 150 hektar måtte bestämmas till 100,000 kronor; samt motionen n:o 252, deri herr *J. H. G. Fredholm* föreslagit, att vid aftalet med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag angående inköpet af ifrågavarande område bland köpevilkoren skulle upptagas, att den enligt gällande grufvestadga jordegare tillhörande rätt beträffande fyndigheters tillgodogörande icke på grund af detta köp skulle tillkomma bolaget.

I förevarande utlåtande hemställde utskottet,

a) att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver,

dels att af den vid afvittringen i Juckasjärvi socken till kronopark afsatta mark må till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för en köpeskilling af ett hundra tusen kronor under eganderätt upplåtas det i bolagets skrift af den 19 november 1898 angifna samt å den vid samma skrift fogade afvittringskarta med gula gränslinier utmärkta och med litt. A betecknade område, med undantag af de utaf utskottet här ofvan angifna områden å tillsammans 63,5 hektar samt med undantag tillika af den mark, som kan finnas erforderlig för statsbanan

mellan Gellivare och riksgränsen äfvensom för anläggning af allmän väg, under vilkor:

att tillträdet må ega rum, sedan den till undantagande föreslagna mark blifvit genom jernvägsstyrelsens försorg på bolagets bekostnad uppmätt samt å karta affattad och beskrifven;

att, sedan den betingade köpeskillingen, 100,000 kronor, som skall gäldas senast vid tillträdet, blifvit erlagd, köpebref å det försålda området må af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län utfärdas;

att bolaget skall vara skyldigt att utan ersättning tåla ej mindre det intrång, som genom jernvägens anläggande kan uppstå, än äfven framdragandet af utfartsväg för stationssamhälle; samt

att bolaget skall ensamt vidkännas alla med lagfarten förenade kostnader;

dels ock att af omförmälda kronomark må till förenämnda bolag på arrende under en tid af femtio år upplåtas de i bolagets skrift af den 19 november 1898 likaledes angifna, å berörda afvittringskarta med gula gränslinier utmärkta och med litt. B och C betecknade områden äfvensom de delar af det med litt. A å samma karta betecknade område, hvilka, enligt hvad här ofvan sägs, skola från försäljningen undantagas, dock med undantag af sådana delar af ifrågavarande områden, hvilka till äfventyrs redan blifvit af kronan i vederbörlig ordning upplåtna till andra, samt under följande vilkor:

att bolaget skall för ifrågavarande mark årligen senast den 14 mars erlægga arrende till belopp, som Kongl. Maj:t på gemensamt förslag af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, öfverjägmästaren i Norrbottens distrikt och bergmästaren i norra bergmästaredistriktet bestämmer för en tid af tio år i sänder;

att hus och byggnader, som vid den tid, då bolagets arrenderätt inträder, finnas vara utan särskild från kronans sida gjord upplåtelse på området uppförda af andra än bolaget, under arrendetiden må af egarne bibehållas tillika med nödigt tomtutrymme, hvilket senare i händelse af tvist skall bestämmas af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, mot det att egarne erlægga till bolaget årlig afgäld, motsvarande den del af den bolaget åliggande arrendeskilling, som å tomten belöper efter förhållandet mellan dennas areal samt hela det till bolaget upplåtna områdets yttinnehåll, dock med skyldighet för innehafvare af dylik lägenhet att afträda densamma, derest sådant kan finnas erforderligt vare sig med hänsyn till bolagets behof af utrymme för sin rörelse, af hälsovårdshänsyn eller för åstadkommande af ordnad byggnadsverksamhet; skolande egare af sådan lägenhet jemväl vara skyldig att afträda densamma i det fall, att å lägenheten inhysas personer, hvilka föra ett sådant lefnadssätt, att fara deraf uppstår för allmän ordning och sedlighet;

att i sistberörda fall lägenhetens egare skall vara skyldig afträda densamma utan lösen, men med rättighet att inom viss, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämd tid bortföra der befintliga, honom tillhöriga byggnader, hvaremot i öfriga fall lösen för byggnadernas värde skall af bolaget erläggas samt vid brist af åsämjande bestäm-

Angående försäljning till Luossa-vaara-Kiirundavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

Angående försäljning till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.

(Forts.)

mas af gode män; skolande det tillkomma Kongl. Maj:ts befallningshafvande att i händelse af tvist afgöra fråga om skyldighet att afträda lägenhet i fall, som i denna och nästföregående punkt omförmålas;

att hvad i § 3 mom. 1 af gällande grufvestadga finnes föreskrifvet icke må ega tillämpning å hus, tomtplats eller trädgård, som befinnes å de till bolaget upplåtna områden, derest icke Kongl. Maj:ts befallningshafvande i särskildt fall finner sådana omständigheter föreligga, att inmutning icke må ske närmare någon viss, på ifrågavarande mark befintlig byggnad, tomtplats eller trädgård, än hvad omförmålda § i grufvestadgan angifver;

att, om bolaget nedlägger grufvärelsen eller bedrifver densamma i väsentligen minskad omfattning, det skall ankomma på Kongl. Maj:t att förklara bolagets arrenderätt upphäfd antingen helt och hållet eller till någon del af områdena, hvarjemte, för den händelse grufdrift af annan än bolaget kommer att idkas inom ifrågavarande områden och för sådan af annan idkad grufdrift utrymme utöfver sedvanliga utmål visar sig behöfligt, Kongl. Maj:t må ega bestämma, att bolaget skall afstå hvad som för ändamålet kan anses erforderligt och skäligt; skolande i full, som i denna punkt afses, proportionerlig minskning af bolagets arrendeafgift ega rum;

att bolaget skall vara skyldigt att utan särskild ersättning af områdena i fråga afstå hvad som enligt Kongl. Maj:ts bepröfvande kan finnas erforderligt för anläggning af allmän väg eller till utrymme för jernväg eller för dess drift erforderliga anläggningar och anordningar;

att, om af anledning, som förut icke blifvit nämnd, det nu eller framdeles skulle visa sig angeläget, att någon sådan del af ifrågavarande områden, som för bolaget icke är oundgängligen behöflig, från bolagets arrenderätt undantages, bolaget skall vara skyldigt underkasta sig Kongl. Maj:ts bestämmande härutinnan;

att bolaget skall öfvervaka, att åverkan icke sker å den växande skogen inom områdena, samt i sin mån söka att till laga ansvar befordra dem, som till dylik åverkan göra sig skyldiga;

att bolaget på grund af nu ifrågavarande arrende icke skall ega annan rätt till skogen å områdena, än att bolaget må dels, efter anvisning af vederbörande skogstjensteman och derest från skogsvårdens synpunkt hinder icke möter, erhålla nödigt byggnadsvirke till pris, som af domänstyrelsen bestämmes, dels ock afrödja skog, som finnes å tomtplats, mot ersättning, som domänstyrelsen likaledes bestämmer;

att bolaget skall tillhandahålla Kongl. Maj:ts befallningshafvande erforderliga medel för aflönande af den polisstyrka, som till ordningens vidmagthållande å Loussavaara och Kiirunavaara malmfält och närmast derintill belägna områden af Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnas;

att den enligt gällande grufvestadga jordegare tillhörande rätt beträffande fyndigheters tillgodogörande icke på grund af nu ifrågavarande arrende må tillkomma bolaget;

att bolagets arrenderätt icke får af bolaget å annan öfverlätas, med mindre Kongl. Maj:t sådant medgifver; samt

att bolaget, innan det till upplåtelse på arrende föreslagna området får af bolaget tillträdas, skall hafva genom lagligen gällande handling, som till Kongl. Maj:ts befallningshafvande öfverlemnas, förbundet sig att afstå från samtliga de bolaget tillhöriga, inom nedan omförmälda å den af geologen Lundbohm upprättade karta med litt. X och X¹ utmärkta områden befintliga inmutningar;

dels att de å förenämnda af geologen Lundbohm sammandragna karta med gröna gränslinier utmärkta samt med litt. X och X¹ betecknade områden må — med undantag af den del af området X, som för jernvägens behof erfordras, samt den mark i öfrigt, Kongl. Maj:t kan finna böra för något allmänt behof undantagas — från kronans mark afskiljas för att, fördelade i tomter, för bebyggande åt enskilde med eganderätt upplätas under iakttagande,

att förslag till köpeskillning för de särskilda tomterna skall uppgöras af vederbörande revirförvaltare och en af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utsedd person, hvarvid särskildt värde hör åsättas å tomt befintlig skog och särskildt värde sjelfva jorden; skolande värderingsmännen, der de stanna i olika meningar rörande värdet af någon tomt, till tredje värderingsman tillkalla någon af de utaf länets lands ting eller hushållningssällskap utsedde uppskattningsmän för arrende värderingar;

att tomt derefter må af Kongl. Maj:ts befallningshafvande till pris, motsvarande minst den på nämnda sätt föreslagna köpeskillningen, upplätas till den, som hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmäler sig till erhållande af sådan tomt och dervid erlägger värdet för å tomten befintlig skog jemte en femtedel af köpeskillningen för jorden;

att den, åt hvilken tomt upplätas, skall vara skyldig att, under iakttagande af de särskilda föreskrifter, som med afseende å områdets ordnande och bebyggande kunna varda honom af Kongl. Maj:ts befallningshafvande vid upplåtelsen meddelade, inom två år från upplåtelsen hafva å tomten påbörjat samt inom ytterligare tre år fullbordat boningshus, salubod eller annan dermed jemförlig byggnad, vid äfventyr, om det försummas, att tomtinnehafvaren skall vara sin rätt till tomten och den derfor erlagda andel af köpeskillningen förlustig;

att tomtinnehafvare skall vid enahanda äfventyr, sedan han inom den förelagda tiden af fem år fullgjort hvad honom i fråga om tomtens bebyggande ålegat, sist vid utgången af nämnda tid vara skyldig erlägga återstoden af köpeskillningen; samt

att, sedan byggnadsskyldigheten blifvit behörigen fullgjord och köpeskillningen till fullo guldits, köpebref å tomt må af Kongl. Maj:ts befallningshafvande för tomtinnehafvaren utfärdas;

dels ock att köpeskillningen för det till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag med eganderätt upplättna område må, på samma sätt som köpeskillningarne för försälda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark, samt att köpeskillningarne för tomterna å de för bebyggande af enskilde afsedda områdena må, efter afdrag af kostnaden för den regleringsplan jemte beskrifning, som kan komma att öfver områdena

Angående försäljning till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag å kronan tillhörig mark
(Forts.)

Angående upprättas, tills vidare och intill dess annorlunda kan varda af Kongl. försäljning Maj:t bestämdt, användas till bestridande af sådana utgifter, som till Luossavaara-Kiirunavaara finnas erforderliga för områdets behöriga ordnande, samt för sådant ändamål, till en början och innan municipalsamhälle på platsen bildats, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande disponeras för att, när municipalstyrelse kommit till stånd, omhändertagas af denna;

(Forts.)

b) att herr Zetterstrands förenämnda motion icke må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda; samt

c) att herr Fredholms ofvan omförmälda motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herr *Bohnstedt*;

vid mom. c): af herrar *Pehrson* i Törneryd, *Ersson* i Vestlandaholm, *Kühlberg*, *Larsson* i Mörtlösa *Erickson* i Bjersby, och *Sjö*.

Sedan utlåtandet blifvit föredraget anförde:

Herr *Pehrsson* i Törneryd: Herr talman! Kammaren finner vid det nu upplästa förslaget en blank reservation, afgifven utaf mig och fem medreservanter inom utskottet, tillhörande denna kammare. Vi hafva nemligen vid behandlingen af detta ärende inom utskottet ansett, att herr Fredholms i ämnet väckta motion borde bifallas, men i allt öfrigt hafva vi varit ense med majoriteten inom utskottet, hvilken fattat utskottets här föreliggande beslut. Det är med anledning häraf, som jag nu ber att få göra det yrkande, att kammaren, med bifall i öfrigt till utskottets hemställan, måtte besluta, att på sidan 19 näst efter den punkt, som börjar med orden »att bolaget skall vara skyldigt att» o. s. v, införes en ny punkt af följande lydelse:

»att kronan må njuta den rätt till afkomst och förmån från den till bolaget försälda mark, att kronan i fråga om tillgodogörandet af fyndigheter å den försälda marken bibehåller den rätt, som kronan enligt grufvestadgan skulle såsom jordegare innehaft; samt»

Och hemställer jag hos herr talmannen om bifall till detta mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr *Restadius*: Herr talman! Jag skall be att få börja med den förklaringen, som jag tvifvelsutän skulle anse öfverflödig, derest det icke gifves många personer, som söka finna subjektiva bevekelsegrunder i meningar, som ej flyta med strömmen. Förklaringen lyder sålunda: Jag är icke aktieegare i Luossavaara-Kiirunavaara bolag, jag har icke annan kännedom om detta bolag än den knapphändiga, som jag kunnat erhålla af Kongl. Maj:ts proposition i fjöl uti frågan, och jag har icke ens någonsin talat med en aktieegare i detta

bolag om dess affärer. Derför anser jag mig också fullkomligt oförhindrad att fritt yttra mig i föreliggande fråga.

Handlingarna i ärendet innehålla, att bolaget i fråga uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit att, för anläggande af ekonomibyggnader, kraftledningsverk m. m., få till sig lösa ett område af något öfver 326 hektar invid ett blifvande stationshus. För att få en något så när klar uppfattning om beskaffenheten af denna jord, skall jag tillåta mig i kammarens minne återkalla hvad en så sakkunnig person som vederbörande öfverjägmästare härom yttrat. Han säger, att jorden ligger långt ofvanför kulturgränsen, att den är af fullständig fjellnatur, att der växer ingenting annat än förkrympta björkar och att den icke ens duger till renbete, hvartill den heller aldrig användts. Bolaget har förklarat sig villigt att för jorden betala ett belopp af 10,000 kronor. Häröfver hafva vederbörande myndigheter hörts och uti afgifna utlåtanden till Kongl. Maj:t hafva såväl Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län som domänstyrelsen och kommerskollegium förklarat, att den erbjudna löseskillingen, enligt deras förmenande, vore skälig. Och kommerskollegium tillägger vidare, att referenten i målet hade blifvit uppskickad till dessa obygdor för att genom okulär besigtning erhålla noggrann kännedom om förhållandena deruppe. Under de förberedande förhandlingarna inför Kongl. Maj:t och innan alltså beslut fattats i fråga om ansökningen blef det emellertid uppenbart, att bolaget till följd af vissa omständigheter icke kunde få precis hela det område, bolaget begärt, utan måste nöja sig med något annat område, enär nemligen en del af det begärda området visat sig vara behöflig för stationssamhället m. m. Kongl. Maj:t erbjöd därför bolaget delvis *annan* mark, och bolaget förklarade sig villigt att afstå det i första framställningen begärda området och antog det sista erbjudandet, men tillade, att, ehuru bolaget inom det senare området hade en hel hop inmutningar, bolaget dock vore villigt att afstå från sina på ett dylikt förhållande grundade anspråk mot det vilkor, att bolaget erhöle säkerhet för att nya inmutningar inom samma område icke finge ega rum. Kongl. Maj:t föreslog, efter vederbörlig utredning, att bolaget skulle få till sig lösa ett område af 304,5 hektar.

Handlingarna utvisa vidare, att när från dessa 304,5 hektar dragas de 115,5 hektar, som bestå af myrtrakter och sjöar och hvilka väl icke lämpa sig för det afsedda ändamålet att utgöra byggnadsplats, skulle sålunda till sådana platser återstå allenast hvad statsutskottet med en vacker benämning kallar skogsmark om 189 hektar — genom något räknefel uppgifves i betänkandet återstående arealen utgöra endast 185 hektar —. Men när frågan sedan kommer till statsutskottet och der underkastas granskning, säger utskottet: nej de der 304,5 hektaren äro för mycket; vi vilja icke medgifva bolaget mer än 241 hektar. Hvarför? Det vet jag icke. Skälet därför är för mig hemligt. Från detta område af 241 hektar måste naturligtvis afdragas hvad som är odugligt till byggnadsplats eller som jag förut nämnde 115,5 hektar. Då återstår således för bolaget allenast 125,5 hektar att användas till byggnadsplats. Men icke ens detta område kan bolaget till fullo erhålla. Äfven derifrån får afdragas den mark

Angående försäljning till Luossavuora-Kiurunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.

(Forts.)

Angående försäljning till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.

(Forts.)

som fordras för jernvägens framdragande och anläggande af landsväg. Huru mycket dertill åtgår, känner jag icke. Men kanske det uppgår till 25 hektar. I så fall skulle bolaget till sig få lösa 100 hektar, hvilket ungefär blir lika med 200 tunnland. Och härför, för mark som ligger långt öfver polcirkeln, skulle bolaget betala 500 kronor pr tunnland, ett belopp, som jag tror knappast kan erhållas i mellersta delarna af Sverige för dylik jord. Skulle återigen jag missat mig, och icke så mycket jord, som jag beräknade, åtgå till anläggande af jernväg och landsväg, så är det dock visst, att af till bygnadsplats *duglig* mark kan bolaget icke få mer än högst 125,5 hektar; och det skulle blifva ungefär 400 kronor pr tunnland. Äfven för detta fall skulle priset komma att blifva vidare öfverstigande hvad skäligen borde ifrågakomma.

Nu har emellertid en motionär i denna kammare inkommit till Riksdagen med förslag, att Riksdagen uti det ifrågavarande afseendet måtte bevilja allenast 150 hektar och dertför uppställa ett pris af 100,000 kronor. Hvarför? Det vet jag icke. Antager man nu, att från dessa 150 hektar skall afdragas den areal, som utgöres af sjöar och myrmarker, skulle det återstå ungefär 37,5 hektar eller omkring 70 tunnland och något derutöfver, som bolaget skulle få till byggnadsplats. Att dessa 70 tunnland uppe i ödemarken skulle kunna vara värda 100,000 kronor, detta behöfver allenast påpekas, icke bevisas.

Jag finner alltså, herr talman, af den korta redogörelse, jag nu lemnat om handlingarnas innehåll, att det är uppenbart, att det pris, som statsutskottet ansett sig kunna sätta på jorden i fråga, är mer än skäligt högt. Dock dristar jag mig icke att yrka afslag å hvad statsutskottet i ty fall föreslagit. Jag känner nemligen alltför väl, att emot Riksdagens 24 småkonungar betyder en enskild ledamot af Riksdagen föga eller intet.

Jag skall nu be att få lemna denna punkt af betänkandet och öfvergå till en annan fråga. Af herr Fredholm har väckts förslag, hvilket nyss blifvit af den föregående talaren förordadt, derom, att kronan skulle, då den säljer jorden, förbehålla sig jordeganderätten. Jag skall nu icke bestämdt påstå, att ett sådant aftal är olagligt, men för visso är det endast af obligatorisk natur, och någon sakrätt kan deraf icke skapas. Jag skall till en början betrakta saken från den synpunkten, huruvida det kan vara nödigt och behöfligt att göra sådana förbehåll, som herr Fredholm föreslagit. Ser jag på handlingarna, utmärka de tydligen, att, då fråga uppstod derom att bolaget skulle få en annan jord, än den bolaget först sökte erhålla, bolaget förklarade, att det gerna ville inskränka sin ansökan, på sätt då föreslogs, men fästade dervid det förbehåll, att bolaget, som inom det nya föreslagna området hade flera inmutningar, icke vore sinnadt att på andra villkor afstå från sin derpå grundade rätt, än att det erhöles skydd dertför, att nya inmutningar å samma område icke finge verkställas. Om herrarne kasta en blick på sid. 16 i betänkandet, skola herrarne finna, »att Kongl. Maj:t den 17 sistlidne mars förklarar, att de å förenämnda kartor med litt. A samt X och X¹ betecknade områden skulle, tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda förordnad, anses såsom tomtplatser».

Detta innebär naturligtvis, att inmutningar der icke få ega rum. Och detta har Kongl. Maj:t gjort uppenbarligen med anledning af det ofvannämnda utaf bolaget såsom ett köpevilkor uppställda förbehåll. Om vid det förhållande att Kongl. Maj:t förklarar, att jorden skulle anses såsom tomtplatser »tills vidare», der inmutning salunda, enligt grufvestadgan icke får ske, Kongl. Maj:t har en formel rätt att i en framtid borttaga dessa bestämmelser, synes det mig dock, som om en sådan åtgärd icke kunde vidtagas med mindre än att Kongl. Maj:t komme att kränka ett gifvet löfte. Har jag rätt uti denna min uppfattning, tjenar det naturligtvis till föga eller intet att vidare diskutera herr Fredholms motion, ty några inmutningar inom området i fråga komme icke, så länge denna kongl. kungörelse verkar, att ega rum. Antager man emellertid, att, i följd af förändrade förhållanden, tillstånd till inmutningar komme att lemnas, lämpa sig de rättsförhållanden, som deraf uppstå, att skärskådas ur två synpunkter. *Den ena*, att i så fall komme inmutningarna att ske, icke å kronojord, utan å enskild mans jord, och kronan kan då icke erhålla annan eller bättre rätt än en enskild man, å hvars mark en mineralfyndighet inmutats. Är det så, kommer kronan icke i besittning af de förmåner, som omförmålas i 22 och 65 §§ af den grufvestadga, som Riksdagen för några dagar sedan antagit. Dessa förmåner afse tiden för utmåls utläggande och tiden för betalningen af infordrade förskott. Att dessa bestämmelser äro af vigt, framgår uppenbart af hvad Kongl. Maj:t anført i en proposition till förra Riksdagen under n:o 29, rörande då väckt förslag till ändring i vissa delar af grufvestadgan. Kongl. Maj:t förklarar deri uttryckligen, att kronan icke kan förbehålla sig arrenderätten med mindre dessa vilkor i lag stadgas. Det synes mig således uppenbart, att, med nu gällande lagstiftning, kronan, långt ifrån att förskaffa sig verkliga fördelar i nu angifvet syfte, lätt kan åsanka sig stora olägenheter. Och för öfrigt skulle derigenom uppstå två sorters grufvor, som kronan kunde innehafva, nemligen *dels* sådana, hvilka inmutats på odisponerad kronojord och der kronan följaktligen vore i besittning af de förmåner, som omförmålas i åberopade 22 och 65 §§ i det förslag till ny grufvestadga, Riksdagen nu antagit, och *dels* sådana, som kronan förvärfvat sig genom att vid försäljning af odisponerad kronojord göra förbehåll om jordegande andelen i de fyndigheter, som der framdeles komme att inmutas. Sammanblandning af dessa olika slag af grufvor kan lätt uppstå och föranleda till betänkliga förvecklingar.

Den andra synpunkten, ur hvilken frågan vidare kan skärskådas, är den, att, på sätt herr Pehr Pehrsson nyss föreslog, Kongl. Maj:t vid öfverlåtande till enskild person af eganderätt till odisponerad kronojord förbehåller sig enahanda rätt till derefter inmutad fyndighet, som tillkom Kongl. Maj:t innan försäljningen skedde. Jag fäster mig till en början vid det vilkor, som skulle fogas vid herr Pehr Pehrssons ändringsyrkande, att förslaget skedde under förutsättning att ett slikt vilkor lagligen kunde uppställas, och frågar om det kan vara Riksdagen såsom lagstiftande myndighet värdigt att besluta en sak under nu angifvet förbehåll. Då blir det ej Riksdagen och Kongl. Maj:t som afgör frågan, utan domstolarne, i sista hand naturligtvis

Angående försäljning till Luossa-vaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

Angående högsta domstolen. Om det ock är min enskilda tro, att kronan icke försäljning kan med nu gällande lagstiftning förbehålla sig en sådan utsträckt till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af fattar ett beslut, som för sin giltighet kräver pröfning af domstol. Herr talman, på grund af hvad jag sålunda anfört vågar jag ej framställa annat yrkande, än att kammaren måtte med afslag å herr Pehr Pehrssons särskilda yrkande bifalla statsutskottets hemställan i nu förevarande del.

Herr Jansson i Taberg: Herr talman, mina herrar! Af den föregående talaren hafva vi hört, att många och stora svårigheter förefinnas för förverkligandet af den af herr Fredholm framlagda motionen, som afser, att staten skulle behålla sin jordeganderätt till den mark, som nu föreslås till försäljning. Jag för min del har ställt mig på den ståndpunkten, att jag tror, att det, särskildt med tanke på inteckningslagens föreskrifter i detta afseende, borde vara möjligt att härvidlag åstadkomma någonting effektivt. Jag ber att få meddela, att jag sjelf för några år sedan var med om en egendomsförsäljning, der jordegaren förbehöll sig rätten till afkomst af all jordegareandel till å egendomen möjligen befintliga fyndigheter, och detta förbehåll har också tillämpats och tillämpas än i dag. Formen derfor kommer jag ej nu i håg, men jag vill minnas, att det var i form af in-teckning.

I statsrådsprotokollet för den 14 april innevarande år, hvilket är infördt på sid. 15 i utskottets betänkande, anföres: »Slutligen hade Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag i skrift af den 8 sistlidne april gifvit till känna, att bolaget afstode jemväl från sina inom området X¹ belägna inmutningar under samma vilkor, som af bolaget uppstälts i fråga om inmutningarna inom området X.» Detta erbjudande torde dock kunna anses såsom endast skenbart, ty om bolaget blir egare till marken genom köp, och intet förbehåll är gjordt, är det alldeles gifvet, att det får jordeganderätt öfver samma område. I den händelse bolaget bebygger detta område, disponerar det äfven inmutningsrätten på detsamma i kraft af § 3 grufvestadgan. Följaktligen kan man säga, att detta erbjudande endast är skenbart.

Jag anser sålunda för min del, att det förbehåll, som herr Fredholm i sin motion begärt, borde kunna komma till stånd, och då jag nu hört herr Pehr Pehrson i Törneryd framställa yrkande på ett tillägg i utskottets kläm, hvilket, åtminstone i viss grad, motsvarar motionens syfte, ber jag att få ansluta mig till detta yrkande af herr Pehr Pehrson liksom till utskottets kläm för öfrigt. Men då jag har mig bekant, att Första Kammaren — jag var nyss derinne — antagit ifrågavarande förslag med tillägg af orden »derest så lagligen kan ske», och då det torde vara nödvändigt att denna kammare, om den önskar att ett resultat skall vinnas i detta afseende, fattar enahanda beslut som medkammaren, ber jag att få framställa yrkande om att till det af herr Pehr Pehrson förut framställda förslaget måtte tilläggas orden »derest så lagligen kan ske».

Herr talman! Jag anhåller sålunda få yrka bifall till utskottets hemställan med de af herr Pehr Pehrson och mig föreslagna tillägg.

Angående försäljning till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.

Herr Fredholm: Jag beklagar, att jag ej med tillräcklig skärpa kunnat följa den juridiska utredning, som den näst siste talaren i ordningen lemnade angående eganderättens natur. Men så vidt jag kunde finna, sade han, att det yrkande, som jag i min motion framställt, var af obligatorisk natur och icke kunde skapa någon sakrätt. Deremot framhöll han, derest jag ej missförstod honom, att bolaget kunde at sig förvärfva sådan sakrätt genom att upprätta kontrakt med Kongl. Maj:t, under förbehåll att inga nya inmutningar skulle få ega rum. Skall det kunna få anses som juridiskt rätt, att bolaget genom kontrakt kan förbehålla sig någonting, som kronan icke kan göra, fastän förbehållet gäller samma sak? Detta är för mig omöjligt att förstå, likasom det för mig är svårt att begripa, att man vid försäljning af en fastighet skall vara förhindrad att träffa särskildt aftal om der befintliga grufvor, hvilka äro lösören. Men det är nog så, att i fråga om dylika saker fordras mera än ett vanligt förstånd för att riktigt kunna fatta, huru det juridiskt bör vara.

(Forts.)

Detta är under alla förhållanden beklagligt nog, och vi kunna nu se, hvarthän juristeriet leder i tillämpningen. Till det förslag, som herr Pehr Pehrson framställt, och som jag håller för klokt, ansåg den siste talaren ett tillägg böra göras, bestående af orden derest så lagligen kan ske». Genom detta tillägg borttages ju emellertid helt och hållet verkan af herr Pehr Pehrsons yrkande, så vida det ej skulle vara lagligt, och att det är olagligt har ännu icke blifvit ådagalagdt. Hade så skett, skulle yrkandet ej kunnat blifva framställt. Meningen om hvad som härvidlag är lagligt eller ej äro så ofantligt divergerande, äfven bland jurister, att man ej kan få någon klar uppfattning om sakens rättsliga sida. Det rättsliga beror ju alldeles på huru man tolkar bestämmelserna i frågan, och den som i det hänseendet kan förebringa den bästa argumentationen, den får lagen på sin sida.

Beträffande herr Restadii yttrande om markens beskaffenhet deruppe, såsom att den låg ofvanför kulturgränsen, att der ej fans någon vegetation, ej ens renbete o. s. v., och hvilket allt han framhöll för att påvisa, att utskottet satt ett för högt pris på jorden, kan jag ej fatta, huru man kan resonera på det sättet. Om det hade varit meningen att der drifva jordbruk, skulle alla dessa omständigheter utan tvifvel hafva varit af synnerligt stor betydelse med afseende å priset, men då frågan här gäller att åt bolaget skaffa en tomplats för tillgodogörande af de stora rikedomar, som ligga derbredvid, blir förhållandet ett annat, med hänsyn dertill kan man nog vara af olika mening om huru mycket denna plats för sådant ändamål rätteligen kan vara värd, antingen 10,000 kronor eller 100,000 kronor. Att bolaget icke anser sig kunna betala mer än 10,000 kronor betyder i mina ögon ingenting, då, som jag vill minnas, bolaget allra först, när det begärde att få köpa hela området, äfven det som det nu är fråga om att arrendera, icke heller ville gifva mer än 10,000 kronor för alltsammans, d. v. s. 750 hektar. Bolagets åstundan att få mark för

Angående försäljning till Luossa-vaara-Kii-runavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark. så godt som ingenting är sålunda ett skäl, som jag icke kan taga någon synnerlig hänsyn till.

Med afseende å arealen gjorde herr Restadius en lång kalkyl, om hvilken jag ber att få säga ett par ord. Det är icke så lätt att i den kongl. propositionen taga reda på de olika arealernas storlekar, ett par arealer äro till och med icke ens till sin storlek der upptagna. Det är förvånande — herr Restadius får ursäkta mig — att när Kongl. Maj:t kommit fram till Riksdagen med ett förslag om försäljning af kronomark — ett förslag hvilket, som jag förmodar, skall ligga till grund för ett blifvande köpeaftal mellan bolaget och kronan — man då icke skall få veta, huru mycken mark man ämnar sälja, något som man ju eljest alltid brukar uppgifva i fråga om köp och försäljning enskilde emellan. Utskottet har också gjort anmärkning emot detta sätt att gå till väga. Det säger nemligen på sid. 17 i utlåtandet: »Utskottet har emellertid velat uttala den förutsättning, att ifrågavarande områdes areal kommer att i köpebrevet till siffran angifvas». Jag tager för alldeles gifvet, att Kongl. Maj:t icke underlåter att fullgöra den förutsättning, hvarunder utskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

När utskottet gjort ändring i den begärda arealen, och minskat denna i storlek, har det — synes det mig — icke varit lyckligt med afseende på sättet för styckningen. Af den karta, som finnes bifogad utlåtandet, kunna herrarne se, att utskottet icke blott undantagit ett område, som ligger längst öster ut på gränsen af det begärda området, och derom är intet att säga — utan äfven en triangelformig plats, som ligger midt inuti det område, som bolaget skall arbeta på. Denna senare afsöndring synes mig icke vara lyckligt verkställd dels därför, att den södra rågångsgränsen då blir bruten i stället för att den nu är rak, dels därför att jag anser det varit obehöfligt, i det att man kunnat vinna alldeles samma mål genom att af bolagets mark afsöndra en motsvarande areal vid norra gränsen, invid stadssamhället. Derigenom skulle två fördelar erhållis, bestående den ena deruti, att bolaget hade fått en sammanhängande egendomskomplex, och den andra deruti, att stadssamhället skulle fått ett ökad område. Men antagligen låter det sig lika litet göra här som i mycket att få till stånd någon ändring, om än aldrig så klok, i det som är föreslaget, och därför får man väl taga förslaget sådant det är.

Utskottet har anfört ett skäl, som ur statens synpunkt anses böra vara synnerligt talande för att Riksdagen nu skulle bifalla den kongl. propositionen, nemligen det, att ett bifall till densamma skulle öka den säkerhet, som bolaget ställt för fullgörandet af de förbindelser gent emot staten, hvilka det iklädde sig, då byggandet af Luleå—Ofotenbanan beslöts. Jag vet ej, om herrarne erinra sig, huru dermed förhöll sig. Saken var emellertid den, att bolaget till säkerhet för sina gent emot svenska staten åtagna förbindelser dels skulle i bank deponera 1,500,000 kronor, dels ikläda sig vite intill 2,000,000 kronor och till säkerhet därför skulle lemnas första inteckning i de fastigheter, som bolaget kunde förvärfva inom Juckasjärvi socken. Af annonser i tidningarne har jag sett, att bolaget upptagit ett obligationslån. Den första användning, som detta lån skulle få, vore

enligt annonsen att prestera den säkerhet åt svenska och norska staten, som skulle i bank deponeras. När frågan om Luleå—Ofotenbanan var före, trodde jag, att denna säkerhet skulle utgöras af de medel i inbetaldt aktiekapital, som bolaget förfogade öfver, men då säkerheten nu skall utgöras af lånemedel, då är det ju ganska naturligt, att man är angelägen om att få en säkerhet i bolaget tillhörande mark med derå befinnliga byggnader, som skänker större trygghet.

Jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande, ty jag vet sannerligen icke, hvilket förslag som är bäst, det af herr Jansson i Taberg framställda eller det, som herr Pehr Pehrson i Törneryd väckt.

Herr Restadius: Jag ber att få till kammarens protokoll rätta ett förbiseende, till hvilket jag gjorde mig skyldig förra gången jag hade ordet.

Jag uppgaf, att i herr Pehrsons förslag fans en bestämmelse med lydelsen: »för så vidt aftalet vore lagligt». Innan han fick ordet, visade han mig ett skriftligt förslag till resolution och deri funnos de angifna ordalagen. Då han sedermera läste upp sitt förslag till resolution, fattade jag, att det var densamma han nyss visat mig och följde därför icke med spänd uppmärksamhet med läsningen, i följd hvaraf jag ej märkte, att dessa sista ord voro uteslutna. Emellertid har herr Jansson i Taberg tagit upp dem, hvarför det, som jag i detta afseende invände mot herr Pehr Pehrsons förslag, finner sin tillämplighet på det förslag, som herr Jansson i Taberg framställt.

Herr Fredholm var missbeläten med hvad jag uttalat, och det är ju ganska naturligt, då vi äro af olika meningar angående priset. Han anser, att det är en smaksak och att jag har sämre smak än han. Jag ber dock att härvidlag få fästa mig vid de af herr Fredholm åberopade objektiva skälen.

Hvarför har statsutskottet kunnat föreslå en i min tanke för hög betalningssumma för denna ödemarksjord? Skälet dertill skulle enligt Herr Fredholms mening vara, att den ifrågavarande jorden ligger bredvid en jernväg. Men deraf drager jag den slutsatsen, att lika nödvändig som jernvägen är för grufvorna, lika nödvändiga äro grufvorna för jernvägen. I stället för att handla så, att parterna möjligen till sist komma att stå stridande mot hvarandra, synas de tvärtom böra samverka för ernående af ett för dem båda nyttigt och gagneligt mål. Olämpligt torde ej heller vara att uppmärksamma, hurusom det är det menliga arbetet, som kommer att nedläggas på området i fråga, som kommer att skaffa jorden sitt egentliga värde, men att jorden i sitt nuvarande skick har föga eller intet. För öfrigt behagade herr Fredholm erinra sig, att det är icke bolaget, som af Riksdagen utverkat sig att få en jernväg, utan bolaget hade förklarat, att det vore villigt att sjelft anlägga en jernväg. Af höga politiska skäl, som jag ej förstår, och af den orsak, att kronan ville sjelf förtjena på en sådan jernväg, har den blifvit anlagd af staten.

Vidare har utskottet anfört ett annat skäl för prisstegringen, nemligen att bolaget fått rättighet att bryta malm å kronans jord och att det dertör skulle betala denna jord i fråga högre än alla vederbörande ansett skäligt. Men detta var ju en rätt, som tillkom

Angående försäljning till Luossa vaara-Kii-runavaaru aktiebolag af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

Angående försäljning till Luossa-vaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

en hvar samhällsmedlem intill år 1829, och jag har aldrig förr än nu hört det påstående, att kronan af sådan anledning borde ha större lösen för den mark, som för fyndighetens tillgodogörande erfordrades, än hvad billighet och rättvisa kräfde.

Statsutskottet säger vidare, att marken i fråga kommer att upplätas till bygnadstomter. Men huru stort kapital får icke nedläggas, innan någon afkomst deraf kan skördas! Det är en spekulation i framtiden, på hvilken man räknar så oerhördt högt och vill till det yttersta beskatta, då deremot jag vill gerna se, att man håller rättvisans skålar jemt mellan jernvägen och grufvorna. Ty, såsom jag nyss nämnde, dessas rätta intressen sammanfalla, och utan att berörda intressen varda behörigen tillgodosedda, komma båda parterna att lida. Jag fullföljer därför mitt först framställda yrkande.

Herr Branting: Med afseende å den förut behandlade propositionen angående upplåtelse af mark i Gellivare befann sig kammaren i ett tvångsläge. Der gälde det visserligen att tillse, att bolaget icke finge allt för stora fördelar genom de bestämmelser, som blefvo fastställda; men å andra sidan och ehuru det här påpekades, huru olika man förfarit i Sverige och i Norge, i afseende å att hålla efter bolaget, kunde man icke med framgång göra något yrkande om att för närvarande afslå bolagets framställning. Ty detta bolag hade en tumskruf — nemligen i fråga om stadsplaneregleringen — hvilken gjorde det nödvändigt för oss att godkänna äfven den förra delen af utskottets hemställan.

I afseende å denna fråga kan jag deremot för min del icke finna, att det föreligger någon som helst sådan brådska att just nu afgöra denna sak, att det på grund deraf skulle vara nödvändigt att nu skrida till ett viktigt beslut, om hvilket faktiskt den största oklarhet råder och som är så svagt motiveradt från alla håll.

Om vi betrakta, hvad utskottet sjelft motiverat sin framställning med, finna vi, att, då utskottet af den areal, som Kongl. Maj:t å bolagets vägnar begärt, reducerat bort omkring 63 hektar, så är därför ingen annan motivering gifven, än att utskottet »föreställer sig», att vissa delar skulle kunna med fördel afsöndras och undantagas från detta jordköp. Vi ha nyss hört af herr Fredholm framhållas — och jag tror med fullt skäl —, att med säkerhet en mycket fördelaktigare och förmånligare afsöndring skulle kunnat göras, så att bolagets andel blifvit minskad äfven på ett annat håll, till fördel för stadsplanen. Ett skäl, hvarför detta skulle kunna och böra ske, ligger ytterligare i den omständigheten, att derigenom det blifvande stadssamhället skulle komma att ryckas något närmare den del af den blifvande malmbrytningen, som utan all jemförelse väl kommer att blifva den största, eftersom fyndigheterna på det hållet äro störst. Som bekant, ligger såväl stadsplanen som bolagets mark midt emellan två fyndigheter, men bolaget skulle få disponera det fördelaktigaste området; bakom bolagets område, räknadt från den rikaste fyndigheten, skulle den blifvande stadsplanen ligga. Det är gifvet, att detta är en olägenhet, som man bör söka att, så vidt möjligt är, afhjelpa; och jag tror

derför, att äfven ur den synpunkten alla skäl tala för att taga sig en funderare på saken.

Jag kan icke finna annat, än att denna fråga framkommit vid innevarande riksdag såsom en följd af Gellivarefrågan. Och hvad angår det långa dröjsmålet med sistnämnda ärende, ha derom de allra underbaraste rykten varit ute i pressen. Men orsaken må hafva varit hvilken som helst, då den fråga, som nu föreligger, blifvit fördröjd till riksdagens sista timme, på grund hvaraf det icke är möjligt att egna tillbörlig uppmärksamhet åt alla dess detaljer, och då vidare beträffande denna fråga, i olikhet med den näst förut behandlade, det icke står för lifvet att fatta något beslut vid innevarande riksdag, skall jag, herr talman, tillåta mig att under den allmänna förvirring som här råder yrka afslag å förevarande framställning.

Angående försäljning till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag af kronan tillhörig mark.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve Wachtmeister: Herr talman, mina herrar! Ur hvilken synpunkt man än ser denna sak, tror jag, att det är af ganska stor vikt, att jordbesittningsförhållandena vid Luossavaara och Kiirunavaara blifva afgjorda så snart sig göra låter. Icke mindre ur bolagets än ur statens synpunkt är det af vikt, att bolaget får så snart som möjligt göra undan de förberedelser, som äro erforderliga för att malmbrytningen skall kunna komma i full gång vid den tid, då jernvägen Gellivare—Ofoten skall öppnas, hvilket som bekant skall ske före ingången af år 1903. Innan jordbesittningsförhållandena der uppe blifva ordnade, kan bolaget icke börja dessa förberedelser. Bolaget har emellertid åtagit sig vissa förpligtelser genom det kontrakt, som bolaget afslutat med staten i fråga om jernvägsanläggningen, bland annat att lemna staten inteckning för ett vite på 2 millioner kronor, som bolaget åtagit sig att betala, derest det icke fullgör sina skyldigheter. Det är därför angeläget, att staten sätter bolaget i tillfälle att fullgöra denna sin förpligtelse.

Vidare är det ur synpunkten af bevarandet utaf allmän ordning och sedlighet vid Luossavaara och Kiirunavaara af vikt, att jordbesittningsförhållandena blifva ordnade, så att der icke må uppstå samma förhållanden som vid Gellivare, eller att nödtvånget att i det hårda klimatet bereda arbetarne tak öfver hufvudet framkallar ett, så att säga, laglöst bebyggande, hvilket i sin ordning gifver anledning till förhållanden, som bjert sticka af mot den lagbundna ordning, som eljest kännetecknar vårt samhällsskick.

Herr Branting har nu yrkat afslag. Jag kan dock icke finna, att han till stöd för detta sitt yrkande anfört sådana skäl, som böra föranleda ett dylikt beslut. Han har egentligen anfört — så vidt jag förstod honom rätt — att det skulle vara bättre, att det område, som är afsedt till stadsplan, komme att ligga närmare Kiirunavaara. Men den utredning, som blifvit ävägabragt, har ådagalagt, att just det område, som är afsedt till stadsplan, får det allra bästa läget omkring jernvägsstationen samt å mark, som är fastare och mindre upptagen af myrar än det område, som skulle upplåtas åt bolaget. Den del af områden, som gränsar till Kiirunavaara, är nemligen, såsom herrarne finna på kartan, till stor del upptagen af myrar.

Angående
försäljning
till Luossa-
vaara-Kii-
runavaara
aktiebolag af
kronan till-
hörig mark.
(Forts.)

Vid sådant förhållande kan jag icke finna något skäl föreligga att nu uppskjuta ärendets afgörande.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Här föreligga nu, så vidt jag rätt uppfattat sakens läge, trenne yrkanden. Det ena har jag haft äran framställa; det andra är framställt af herr Jansson i Taberg, och det gick ut på bifall till mitt yrkande, men med ett tillägg, som, om jag fattade rätt, innehöll orden: »derest så lagligen ske kann». Slutligen har yrkats rent afslag på både Kongl. Maj:ts och utskottets hemställan.

Beträffande det sistnämnda yrkandet ber jag att för min del få säga, att jag tror, att denna fråga är af så pass stor vikt, att det icke är rådligt att helt och hållet afslå framställningen. De inskränkningar, som utskottet gjort i Kongl. Maj:ts proposition, synas mig vara beträffande områdesfrågan tillfyllestgörande för Riksdagen och antagliga. Jag fäster mig icke så mycket vid den köpeskilling, som Kongl. Maj:ts ifrågasatt, eller den något högre som utskottet föreslagit; jag anser den icke spela någon vidare roll. Men hvad som synes mig påtagligen vara af största vikt är, att bolaget får tillräcklig tid att rangera sig, så att dess nödiga anordningar blifva färdiga till den tid, då jernvägen blir öppnad. Bland annat skola vi erinra oss, att bolaget är skyldigt att betala ränta på jernvägens anläggningskostnad från den dag, jernvägen för trafik öppnas. Hvad i öfrigt om denna upplåtelse är att säga har nyss blifvit anfördt från statsrådsbanken, och jag sluter mig i nästan allt till hvad herr finansministern i denna sak nyss derom yttrat.

Till sist ber jag att få nämna med afseende på det tillägg, som blifvit gjort till mitt förslag, att jag anser det vara temligen oskyldigt för att icke säga rent af betydelselöst i allt annat än det, att, om Andra Kammaren godkänner mitt förslag oförändradt, så, då Första Kammaren har fattat sitt beslut visserligen i öfverensstämmelse med mitt förslag i allt annat, men med det tillägg, som nyss är nämndt, kunde kamrarnes sålunda fattade olika beslut föranleda en sammanjemkning och dermed riksdagens förlängning. För att undvika en sådan eventualitet är det som jag nu ber att få ytterligare yrka bifall till mitt förslag, men med det tillägg, som af herr Jansson i Taberg gjordes.

Herr Ersson i Vestlandaholm: Jag afstår från det yrkande, jag haft genom att förra gången instämma med herr Pehrson i Törneryd, och instämmer i stället i herr Pehrsons sista yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, biföll kammaren hvad utskottet hemställt med de tillägg, som af herrar Pehrsson i Törneryd och Jansson i Taberg föreslagits.

§ 6.

Härefter föredrogs och bifölls statsutskottets memorial n:o 98, med förslag rörande aflöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarne

och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anstälde tjänstemän och vaktbetjente.

§ 7.

Statsutskottets härefter föredragna memorial n:o 99, angående upptagandet af nytt statslån, lades till handlingarna.

§ 8.

I ordningen dernäst föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 100, i anledning af väckt motion i fråga om upphörande af det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgillet, äfven kalladt smörränta.

I fråga härom anförde

Herr Bengtsson i Bjernalt: Herr talman! Då i detta ärende statsutskottet funnit skäl att tillstyrka min motion, och äfven de skäl, som anföras i betänkandet och motiveringen, äro så beskaffade, att jag deremot ingenting har att invända, så skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till det föreliggande utskottsbetänkandet.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Statsutskottets utlåtande n:o 101, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående rätt för jordegare att inlösa till statsverket indragna hospitalsräntor m. m., som härefter föredrogs, blef af kammaren jemväl godkänt.

§ 10.

Vid föredragning vidare af statsutskottets utlåtande n:o 102, i anledning af väckt motion angående användandet af Vestmanlands regementes s. k. knektelegomedelskassa m. m., yttrade

Herr Eriksson i Bäck: Till de skäl, som jag och mina medmotionärer i denna fråga angifvit i motionen, vill jag nu anföra ytterligare ett i helt korta ordalag. Det finnes nemligen ett kongl. bref af 1845, som angifver, att de i Vestmanlands regementes knektelegomedelskassa icke delaktiga rotar begärt att få bli delaktiga i kassan; och Kongl. Maj:t har bestämt, att de skulle få lösa sig till rätt i kassan med en summa för hvarje rote af 146 riksdaler 9 skillingar 8 runstycken. Mot denna afgift en gång för alla skulle dessa rotar blifva delaktiga i kassan lika med öfriga rotar. Men denna deras begäran bifölls icke af de förut i kassan delegande rotarna; och fastän det var kongl. bref på, att de skulle få rätt att tillösa sig inträde i kassan, kunde detta ändock icke gå för sig, då delegarne protesterade deremot. Delegarne uppstälde hårdare vilkor för inträde i kassan

Angående användande af Vestmanlands regementes s. k. knektelegomedelskassa m. m.

Angående
användande
af Vestman-
lands rege-
mentes s. k.
knektelego-
medelskassa
m. m.
(Forts.)

för förut icke delaktige, och redogörelsen därför slutar med dessa ord: »hvadan frågan för denna gång förföll». Detta angaf alldeles oförtydligt delegarnes oinskränkta rätt till kassan; men naturligtvis får den icke disponeras till annat än sitt en gång bestämda ändamål.

Utskottet har nu föregifvit, att, då fråga blifvit väckt hos Kongl. Maj:t om dispositionsrätten eller om kassans användning, i det arméförvaltningen hemställt, att ur kassan skulle beviljas ett belopp af 57,000 kronor till bestridande af en del kostnader för flyttandet af Vestmanlands regementes mötesplats, ansåge utskottet, att detta komme att föranleda en utredning om hvem som egde disponera kassan. Derom hafva jag och mina medmotionärer icke begärt någon utredning. Vi hafva begärt, att Riksdagen skulle uttala sig om, hvem som är den verklige egaren till kassan, rotarne eller statsverket. Vi hafva i motionen angifvit, att det vid flere tillfällen förekommit, att kassan disponerats för för henne fullkomligt främmande ändamål, och att den under viss tid varit stäld under främmande förvaltning, men att det har i hvarje särskildt fall af Kongl. Maj:t i bestämdt uttryckta ordalag förklarats, att den skulle återställas till sitt ursprungliga ändamål och återflyttas till orten och till egarne, på det att rotehållarne måtte återkomma till den rätt de hafva till kassan.

Emellertid har den omständigheten, att nu begärts att ur kassan få dessa 57,000 kronor, gifvit anledning till farhågor, att återigen skulle uppkomma en sådan användning af kassan, hvartill den icke var från början afsedd. På remiss från arméförvaltningen har Konungens befallningshafvande i Vestmanlands län infortrat utlåtande från kassans direktion. Det är märkligt, att vederbörande icke göra sig reda för, hvilken som är egare till kassan, då de komma och begära del af den. Vederbörande borde väl först se till, att de vända sig till rätt person. Då man vet, hvilken betydelse ett yttrande af vederbörande myndighet, hvars utlåtande i en fråga blifvit infortrat — hvilken betydelse ett sådant yttrande vanligen har, så betonar jag ytterligare, att här föreligger en stor fara för att kassan kommer att användas till för henne främmande ändamål. Det är af denna anledning, som vi väckt motionen, för att få bestämdt förklaradt, hvem som är egare af kassan. Men efter hvad jag nu erfarit i kongl. landtförsvarsdepartementet, har denna fråga ännu icke varit föremål för Kongl. Maj:ts beslut; och då får jag väl hoppas, efter det uttalande jag nu här gjort och efter hvad jag i motionen påvisat, att Kongl. Maj:t skall taga frågan under en noggrann ompröfning, och att det då också må blifva klart för Kongl. Maj:t, att kassan är rotarnes egendom.

Jag gör således för närvarande icke något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan godkändes.

§ 11.

Angående
statsbidrag
till Lits och
Hammerdals
väghållnings-
distrikt.

På föredragningslistan stod dernäst upptaget statsutskottets utlåtande n:o 103, i anledning af väckt motion om statsbidrag för lättande af väghållningstungan inom Lits och Hammerdals väghållningsdistrikt.

Uti ifrågavarande inom denna kammare afgifna motion, n:o 176, hade herr *J. Nordin* i Hammerdal hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att statsbidrag skulle utgå för lättande af tungan på ofvanberörda väghållningsdistrikt i den omfattning, att på dem icke komme att hvila större kostnad, än som motsvarade medeltalet för väghållningsdistrikt eller vägfyrc i inom Jemtlands län.

Angående statsbidrag till Lits och Hammerdals väghållningsdistrikt.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid,

att herr Nordins förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade motionären

herr Nordin i Hammerdal: Det är medömkan med de olyckliga fjellförsamlingar, hvilka tillhöra dessa två tingslag, som förmått mig att väcka denna motion. Lits och Hammerdals tingslag — i synnerhet det förstnämnda — äro så oerhördt betungade med vägbyggnad och vägunderhåll, att jag vägar bestämdt försäkra, att det eljest icke finnes ett enda tingslag i hela fäderneslandet, der några församlingar ha att bära en så hård tunga. Lits tingslag, som redan förut har en skuld på omkring 100,000 kronor, får ytterligare för år 1899 utbetala 76,530 kronor 68 öre.

Till detta tingslag höra 3 församlingar, som egentligen mera äro lappmarksbygder, nemligen Hotagen, Föllinge och Laxsjö socknar. Det är oerhördt hårdt, att icke den af mig begärda hjälpen skall kunna komma dem till del, då man tänker på, att i Norrbotten och äfven i Vesterbotten staten byggt vägar, utan att den fattiga befolkningen i fjellbygderna behöft deltaga. Nu har jag icke begärt mera i min motion, än att så mycken lindring skulle beviljas dessa stackars fjellsocknar, att de icke behöfde betala mera i vägkostnad, än som motsvarar medeltalet för väghållningsdistrikt eller vägfyrc inom Jemtlands län för öfrigt. Jag har således icke begärt någon orimlighet, och jag beklagar därför på det högsta, att statsutskottet ansett sig böra afstyrka min motion. Nu kan någon säga, att dessa socknar ju sjelfva hafva fördel af de vägar, de bygga, emedan det är tydligt, att det blir bättre för dem att taga sig fram i ekonomiskt afseende, sedan de fått kommunikationer, än om de icke hade några. Ja, detta gäller väl för de längst bort belägna fjellsocknarne, som icke förut kunnat komma fram till bygden. Men det gäller icke om de 3 socknar, som härvidlag fått vidkännas det mesta, nemligen Lits, Hågenås och Kyrkås. De hafva ingen fördel af att fara till fjells, och så är det äfven med Hammerdal. Det skall nu byggas en väg från Ström till Frostviken. Ingen annan anser sig behöfva färdas denna väg ned från landet och uppåt annat än fjellboarne deruppe. De vilja naturligtvis ha väg fram till den folkrikare bygden, från hvilken de eljest äro utestängda. Men då de begärde att få dessa vägar, voro förhållandena annorlunda än nu. Då byggdes vägarne gemensamt på länets bekostnad. Nu återigen, sedan den olyckliga nya väglagen tillkommit, kan hvarje tingslag åläggas bygga väg inom

Angående sitt område. Det är detta, som gör fjelltrakterna så oerhördt olyck- statsbidrag liga; och det går der så långt med obilligheter i detta afseende, att till Låts och det finnes många, som få gå ifrån hus och hem deruppe i de fattigaste bygderna. Hammerdals vägghållnings-
distrikt.

(Forts.) Med anledning af dessa förhållanden, som jag nu framhållit, skall jag be att få yrka bifall till min motion.

Vidare anförde:

herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Motionären har i sitt förslag yrkat, att Riksdagen skulle bevilja ett särskildt anslag, utöfver hvad som redan är för bidrag till det allmänna vägunderhållet anvisadt för lättande af vägghållningstungan inom tvenne angifna vägghållningsdistrikt. Då utskottet pröfvat denna fråga, har utskottet dock icke vågat sig på att tillstyrka bifall till motionen. Det kan vara sant, att vägghållningstungan i de af motionären angifna distrikten synes hård; men om man fäster sig vid de kontanta utgifterna, skall denna tunga visa sig vara mera skenbar än verklig. Den nya väglagen innehåller, såsom herrarne känna, att vägghållningsskyldigheten skall uppskattas i penningar. Men den slutsumma, som vid denna värdering uppkommer, är endast till för att utreda, huru stort kontant bidrag skall utgå från de vägghållningsskyldige, som icke äro vägghållare. Hvad åter beträffar dessa in natura underhållningsskyldige vägghållare, få de icke betala något alls, utan den beräknade summan kommer dem till godo. Således är deras tunga icke hårdare, utan tvärt om mindre enligt den nya väglagen än efter den gamla.

Man får således icke bedöma allt efter siffrorna, och så har utskottet heller icke kunnat göra i denna fråga.

Utskottet har i sammanhang med denna frågas behandling löst en af en annan norrlandsrepresentant väckt motion, hvilken dock icke utgjort föremål för utskottets behandling. Denna motion innehåller tabeller, som äro af värde för utredning af den föreliggande frågan. Jag skall be att derur få anföra några siffror, som torde visa, att kammaren icke kan bifalla herr Nordins motion.

Af de nämnda tabellerna framgår, att i Skaraborgs län är väglängden 321,95 nymil och sommarvägunderhållet uppskattadt till 196,097 kronor 48 öre, hvilket gör omkring 6 öre per meter i underhållskostnad. I Jemtlands län åter är väglängden 171,54 nymil och sommarvägunderhållet upptaxerat till 249,353 kronor 65 öre, hvilket gör omkring 15 öre per meter. Således skulle, enligt nämndens uppskattning, underhållningskostnaden per meter vara $2\frac{1}{2}$ gånger högre i Jemtlands län än i Skaraborgs län. Man får således icke döma efter de höga siffrorna för Jemmland, då vägunderhållet per längdenhet icke torde ställa sig dyrare i Jemtlands än i Skaraborgs län, men det oaktadt är i det förre länet uppskattadt $2\frac{1}{2}$ gånger så högt som i det senare.

Vidare anför motionären till förmån för sitt förslag, att de distrikt, som han afser, äro ofantligt högt betungade i jämförelse med öfriga distrikt i Jemmland och att därför en utjemning påfordrades. Men

huru ställer det sig med de siffror, som i detta fall föreligga? I Lite väghållningsdistrikt utgöra vägarne i längd 194,215 meter och den uppskattade kostnaden för sommarväghållet 45,440 kronor 71 öre, hvilket gör 23 öre per meter. Till detta vägunderhåll utbetalas af statsmedel bidrag med 2,3 öre per meter, under det att, som nämndt, hela underhållet är värderadt till 23 öre per meter. Denna upptaxering af underhållet utaf sommarvägen är tydligen alldeles orimlig, något som äfven framgår af nyss anförda jämförelse med Skaraborgs län, der ej mindre än $\frac{1}{3}$ af väghållningskostnaden ersatts af statsmedel. Under dessa förhållanden har det icke varit möjligt för utskottet att tillstyrka motionärens förslag.

Angående statsbidrag till Lits och Hamnerdals väghållningsdistrikt.
(Forts.)

Om man vidare ser på de senaste uttaxeringarna, är det att märka, att dessa äfven afse underhållet af vinterväg. Det är uteslutande jordbruksfastighet, som har denna underhållningsskyldighet sig ålagd. Men dessa väghållare få tillbaka hvart enda öre och derutöver hvad som utgår från statsverket och öfriga väghållningsskyldige. Jag är viss om, att, derest man studerar de siffror, som äro anförda i den åberopade motionen, man skall finna, att väghållningstungan i Norrland icke är så hård, som den kan synas.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordin i Hamnerdal: Jag har kunnat märka af herr Carl Perssons anförande, att han bra litet känner till förhållandena deruppe. Jag undrar, om herr Carl Persson skulle tycka, att det vore rimligt, om han hade 5 mil t. ex. till det vägskitte, som blifvit honom tilldeladt, och skulle resa dessa 5 mil och köra grus. Jag tror icke, att det är möjligt, och jag kan tillägga, att det är så svårt om dugligt grus deruppe i Jemtland, att de få lof att köra långa vägar för att finna sådant af den beskaffenhet, att det skall kunna godkännas af länsman, då han kommer och håller syn. Det är icke fingerade siffror, såsom herr Carl Persson ville påstå, utan det är verkliga siffror, siffror, som äro fullkomligt lika mycket att lita på som de siffror, hvilka uppstälts i samma syfte i Skaraborgs län. Uti norra Jemtland finnes icke backgrus, utan jag kan säga, att det egentligen icke finnes annat än god potatisjord. Då måste man taga till sjögrus, som oftast måste hemtas på långa afstånd. Ja, herrarne tro möjligtvis icke det der; men det finnes flere jemtar här, som skola kunna intyga, att i största delen af de trakter, der dessa vägar gå fram, det finnes så oerhördt uselt grus, att man måste begagna makadam i stället för att hemta grus i vanliga grustäppter. Herr Carl Perssons påstående om fingerade siffror, det kastar jag således tillbaka såsom både oförskämdt och ogrundadt. Det är ingenstädes, som man i detta fall så får vidkännas fulla kostnaderna som just i Jemtland och kanske i Norrland i allmänhet.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen å de framställda yrkandena gifna propositioner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 104, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande till landtförsvaret af lägenheten Berrita Gurrilyckan inom Malmöhus län;

n:o 105, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre fabriksarbetaren Lars Persson;

n:o 106, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra häradsskrifvarebostället 1 mantal Vestra Hälgestad n:o 1 Mellangård i Östergötlands län hörande lägenhet;

n:o 107, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra landshöfdingebostället kungsgården Noret i Kopparbergs län för utvidgning af Falu stads område;

n:o 108, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt Folkare härads tingshusbyggnadsskyldige af mark från kronohemmanet Åvesta i Kopparbergs län till plats för tingshus;

n:o 109, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra militiebostället $\frac{3}{4}$ mantal Hunna n:o 3 Östergård i Kronobergs län;

n:o 110, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra militiebostället 1 mantal Örby n:o 2 Bossgård i Elfsborgs län jemte kronans andel i fallet och vattnet i Viskaån utanför samma område m. m.; och

n:o 111, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af Alnarps kungsgård underlydande gatehusen n:is 12 och 13 Lomma.

§ 13.

Angående
bevillnings-
summans
utgörande.

Bevillningsutskottets betänkande n:o 33, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande, föredrogs här-
efter.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Efter föredragning vidare af *punkten 3* yttrade

herr Fredholm: Vid detta betänkande har jag fogat en reservation, hvilken afser utskottets motivering. Jag har nemligen inom utskottet uttalat önskvärheten deraf, att utskottet måtte framhålla, att, om ett förslag till reform med afseende å bevillningens upptagande i statsregleringen det finansår, under hvilket den utgår, å nyo skulle framläggas — hvilket såväl utskottet som jag anse önskligt — utskottet då förväntade, att Kongl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder,

att bevillningsutskottet blefve satt i tillfälle att i tid yttra sig om förslaget. Detta har, som vi veta, nu icke skett.

Jag anser mig för ledamöterna af denna kammare böra framhålla vigten af att så sker, fastän bevillningsutskottet icke behagat derå fästa något afseende. Se vi på statsutskottets memorial n:o 97, föreslår statsutskottet Riksdagen i punkt 12 att åtaga sig bevillning till ett belopp af sex millioner kronor. Men i denna punkt förekommer icke ett ord om, att Kongl. Maj:t gjort någon framställning till Riksdagen i ett så viktigt ärende som det, att bevillningen skulle i statsregleringen upptagas på annat sätt, än som hittills egt rum — aldrig ett ord! Det ser ut, som om utskotten skulle rent af hafva velat underlåta att fästa något afseende vid Kongl. Maj:ts förslag. Nu gör denna statsutskottets underlåtenhet visserligen ingenting, men låtom oss antaga, att statsutskottet deremot hade tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag och att detta tillstyrkande hade blifvit Riksdagens beslut — nu för tiden är det ju nära nog regel, att Kongl. Maj:ts förslag och mer till vinna Riksdagens bifall — hvad hade då inträffat? I följande punkt 13 af statsutskottets berörda utlåtande göres den sedvanliga hemställan, att bevillningsutskottet må erhålla uppdrag att föreslå sättet, hvarpå den fastställda bevillningen bör utgå. Och om bevillningen blifvit fastställd på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, huru tro herrarne, att det under sådana förhållanden skulle gått med att resa hem i laga tid? Jag befarar, att Riksdagen då skulle ha fått sitta kvar ännu en eller annan vecka.

Detta är omständigheter, som förtjena att tagas i allvarligt beaktande; och det är på grund deraf, som jag ansett mig böra framhålla saken i en reservation till utskottets betänkande och ytterligare påpeka densamma här i kammaren.

Vidare anförde

Grefve Hamilton: Jag skall icke förlänga diskussionen, utan endast be att få hänvisa till det anförande, jag här i kammaren höll, då frågan om beräkandet af de särskilda bevillningarne förelåg. Den, som vill genomläsa detta anförande, torde finna, att de svårigheter, som herr Fredholm med fullt skäl påpekat, icke afhjelpas genom det förslag, han här framställt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

§ 14.

Särskilda utskottets slutligen föredragna memorial n:o 2, angående aflönning åt utskottets sekreterare och vaktbetjening, godkändes af kammaren.

§ 15.

Herr vice talmannen *A. Swartling* afkunnade en motion, n:o 254, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om riksdagens afslutande.

*Angående
bevillnings-
summans
utgörande.*
(Forts.)

Denna motion blef enhälligt hänvisad till kammarens tillfälliga utskott n:o 1

§ 16.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 125, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fjerdingmansbestyrets utgörande.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 12, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,56 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.